

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

„Jaz sem gospod, tvoj Bog, goreč Bog, ki pokorim krivico
očetov na otrocih do tretjega in četrtega rodú — — —“

V. knjiga Mozesova, V. pogl. 9. vrsta.

I.

ilo je pred svetim dnevom.

V sodni sobi okrajnega sodišča se je vršilo zadnje dejanje v pravdi, po nje vsebini in formalnem teku skoro vsakdanji: prisega zatoženčeva. Navzočni so bili samó óni, ki so po zakonu za to poklicani ali upravičeni: sodnik in njegov pisar, zatoženec, kateremu je bilo danes priseči in tožiteljica, mlada, komaj dvajsetletna deklica, bleda in objokana, ki je imela pravico poslušati prisego. In še jedna oseba je bila prisotna: drobno, rdečelično dete, katero je držala tožiteljica v naročaji; vjednomer je radostno iztezalo roke proti užganima svečama na vsaki stráni razpela sredi sodne mize.

»Ata, ata, ata!« jecalo je dete in se smijalo na glas; videlo je samó plamena nad svečama, ki sta se zibala; vse drugo v sobi je bilo — morda ne samó otroku — trdo, prazno, pusto — temno.

»Ata, ata!« zvenel je otrokov glas med temi stenami kakor zvonček v prazni cerkvi.

»Tiho!« velí sodnik, resen, postaren mož, in stopi za zeleno mizo. Pisar, dosedaj sedeč na drugem konci, odloži peró in vstane, deklica v kotu pri vratih pa teši veselega, glasnega otroka.

Pred mizo stojí velik, krepak fant in zrè nepremično v črni železni križ med brlečima svečama. Bled je v lice, toda razburjenosti ni poznati na njem.

»Bodeš li prisegel?« vpraša sodnik osorno.

»Bom!« deje óni z istim naglasom; čuti je, kakor bi mu ugajal takov strog, osoren odgovor, da se lahko tudi sam odzove takó.

»Oh, Janez!« vzklikne deklica v kotu pri vratih.

»Ata, ata!« zasmee se otrok.

»Miruj!« deje sodnik deklici, »poslušati smeš, govoriti pa ne! Če ne, pojdeš iz sobe!«

Deklica se nató še bolj stisne v kot.

»Ti hočeš torej priseči?« deje sodnik in vzame z mize zavitek sodnih spisov, majhen, tenak zavitek, kakor bi v njem ne mogla tičati bridka zgodba dveh, treh oseb.

»Hočem!« pravi zatoženec; »desetkrat, stokrat — tisočkrat, če hočete!«

»Mólči!« velí sodnik. »Samó jedenkrat je treba, da te potem hudič vzame!«

»Zató me pač ne bode!« zagodrnjá fant, toda ne ozrè se ni na levo ni na desno, ampak klobuk v rokah tiščeč, gleda srepo v tla.

Iz kota pa se čuje ihtenje dekličino in smeh otrokov.

»Ti bodeš prisegel!« povzame sednik novič; »polóži klobuk tja na stol in stopi bliže! Prisegel bodeš, da nisi imel s to deklico ničesar opraviti, da ni bila tvoja ljubica, da nisi ti oče tega otroka! Poglej ga, poglej njo! Ali umeješ, o čem bodeš prisegel?«

Zatoženec se ne gane.

»Ali bodeš prisegel?«

»Bom!« deje fant trdovratno in odločno, pogleda pa nikamor, nego samó v tla upira oči, kakor bi štel žeblje v talnih deskah.

»Janez, oh Janez! Saj tega ne moreš!« zazveni klic iz kota.

»Ata, ata! Hi—hi!« oglosí se detetov smeh po sobi.

»Ta lopov bode res prisegel po krivem!« deje sodnik polglasno svojemu pisarju. »Stopi semkaj! Sèm pred križ in poglej na Križanega!«

Zatoženec storí takó.

»Oh, gospod, gospod sodnik — za grunt mu je, samó za grunt, ne pa záme, ni za otroka! Za grunt bode prisegel, da mu ne odide, pa — preklet bodi tvoj grunt in —«

»Tiho, deklè!« zakričí sodnik; »rekel sem ti že, da ti je le poslušati, sicer te odvedemo! Ta-le tu — ta bode pa sam dajal odgovor. plačan bode morda že tukaj na zemlji, plačan pa bode gotovo tam na ónem svetu! Poslušaj, fantè! Ti bodeš prisegel tu pred Bogom Vse-mogočnim, Vsevedočim — prisegel bodeš čisto prisego, prisegel, da je vse do pičice res, kar izpregovoriš! Ako se zlažeš, pridemo ti na sled, zaprt bodeš kot slepar in sleparski oče bodeš tega otroka, Bog pa te bode kaznoval na tem in na ónem svetu, in ne samó tebe, ampak ves tvoj rod! Ali bodeš prisegel?«

»Stokrat — če treba!« deje zatoženec s hripavim glasom.

»O joj, o joj!« — zasliši se bolesten klic iz kota in zatem: »Hi — hi!« ljubko, prijazno in veselo.

»Vzdigni tri prste desne roke! — Ne takó! — Prve tri prste!«

Pisar pohití k zatožencu in mu uravná na desni roki palec, kazalec in srednji prst. Sodnik pa narekuje prisego. Pisar je bil slučajno

takó stopil poleg zatoženca, da je otroku v kotu zakril brleči luči, in dete je jelo na glas jokati.

„Takó gotovo, kakor mi Bog pomagaj!“ končá sodnik, in prisizajoči zatoženec ponovi: „Takó gotovo, kakor mi Bog pomagaj!“

Zadnje besede prevpije krik otrokov.

„Sedaj pa podpiši!“ velí sodnik.

Zatoženec okorno nariše črke svojega priimka pod zapisnik, ne da bi se mu stresla roka.

„Sedaj pa še ti,“ deje sodnik deklici, „ker si poslušala!“

Ona stopi k mizi, pa ne vé, kam bi dela otroka, katerega je dosedaj ves čas držala v naročaji.

„No, vzemi ga, vzemi ti — kaj se ga bodeš bal? Saj ni tvoj! Saj si prisegel, da ni tvoj!“ velí sodnik zatožencu. „Svojega otroka se boj, ne pa tujega!“

Zatoženec stoji za trenutek kakor okamenel, potem pa stopi bliže, prime otroka s svojimi nerodnimi rokami in držeč ga daleč od sebe, ne ozrè se v njega zdravo, rdeče lice. Deklica pa podpiše zapisnik. Potem vzame zopet mirno dete iz zatoženčevih rok in pravi:

„Janez, Bogá si zatajil, otroka in mene! Ako ti midva oprostiva, — Bog ti ne bode odpustil!“

Iz sodne sobe sta šla skupaj, drug za drugim; takisto po stopnicah do vežnih vrat; molčala sta oba.

Zunaj na dvoru pred vežo pa krene on na levo stran, naglo korakajoč, ona pa postane in dvigne pest za njim:

„Še jedenkrat, Janez! Preklet ti in tvoj grunt — in pa — in pa — tista — ona — ki jo bodeš jemal!“

On ne zine besede, dete v nje naročaji pa maha z rokami in jeca: „Ata, ata!“ . . .

Od bližnje cerkve sèm zapoje prvi glas prazničnega zvoná: „bim, bim, bim, bim, bim!“ oznanjaje — sveti večer . . .

(Dalje prihodnjič.)

Nove pesmi.

Srcé predrlo mi bodalo,
Katero tajna moč vihtí:
Čarobno cvetje v njem pognalo
Ob viru tople je krvi . . .

Moj duh iz prsij globočine
Nabira v kite srčni cvet:
Kakó iz stare korenine
Bohótno žéne cvetje spet!

y.

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

II.

Kompolji se dviga, tik državne ceste pričeni, strm, visok hrib peščen ob podnožji, a čimdalje skalovitejši, kolikor bolj se bliža vrhuncu. Tam pa leze zopet v majhno dolino in onkraj nje se iz nova požene kvišku v dolg raven rob. Na severno stran pada v globok trnjavski graben, proti jugovzhodu pa se izgublja v lahko nagnjena brda; na óni strani je obrasel z gosto bukovino in temnim jelovjem, tukaj pa ob peščenih plazih stojé šopi borovcev, obkoljajoči obdelane njive, po katerih se maje o sv. Jakopu zlato klasje.

Ves ta hrib je Kačónovo posestvo in je bil svojina njega pradedov, odkar pomni še njegova stara babica, ki sedí sedaj gôri v prostorni hiši za pečjó, poleti in pozimi ter uživa »živež«, trdo zaslužen izza mlada ob delu na polji in ob vzgoji otrók, ki so vzrasli na tem kosu zemlje.

Pa je tudi lepo tamkaj! Prostorna, zidana, toda s slamo krita hiša stoji sredi presedljaja med južnim in severnim gričem, gospodarska poslopja nekaj više za njo, pred njo pa senčijo štirje velikanski kostanji širen prostor, obrasel s temnozeleno travo. Proti zapadu se odpira razgled na širo mengiško ravan, v katere daljnem ozadji se blesté gorenjske planine z orjaškim Triglavom; proti severu se dviga Grintovec izza tuhinjskih hribov, na jugovzhodu pa vidiš prijazno Limbarsko goro in lep del krasne moravške doline s temnoobraslo Javoršico v odzadji; in kadar v pozni jeseni in pozimi leží bela megla zdolaj do srede hriba, sije tu gôri gorko, jasno solnce in iz belega meglenege jezera kipé daleč daleč tja do notranjskega Snežnika le temni vrhunci višjih hribov kakor otoki iz morja.

Kačon je imovit. Dvajset repov goveje živine, dva para kónj in do dvesto ovâc prezimuje s krmo, ki rase na njegovih senožetih, in če je količkaj letine, prodá lahko nad sto mernikov pšenice in do dvesto mernikov ovsa. In za oboje so se plačevale tedaj, ko še ni tekla železna proga preko Kranjske in še ni tuje žito preplavljalo deželâ, često druge cene nego dandanes. Poleg tega se je ob véliki cesti, ki se je vila pod Kačonovim domom, dalo vedno dôkaj zaslužiti z vožnjo

ali priprego. Kakó živo pa je bilo vedno tam dóli na tej beli progi! Tovorni voz za tovornim vozom se je pomikal v jedni vrsti dóli proti Ljubljani, v drugi nasprotni pa góri proti Štajerski, in sedaj in sedaj se je oglašal prijetni, dandanes že malone pozabljeni glas poštnega rogú: »Tràrá, tràrá, tràrá-ràrá«, in težka rumena kočija je oblastno in ošabno pridrdrala sredi ceste.

Ob času, ko se pričinja naša povest, še nikdo ni mislil, kakó hitro bode konec vsemu temu živahnemu prometu. Govorilo se je sicer, da namerjajo sezidati železno cesto za Savo, toda: »Kaj nas to briga?« dejal je nekoč stari Kačon, sedeč v Štrukljevi krčmi v Kompolji, »tam naj vozijo, kar hočejo, tukaj bodo pa vozili kakor sedaj. Saj je vender z Vranskega ali iz Celja preko nas bliže v Ljubljano nego tam na okolo na Zidani Most!«

Kačonova rodbina ni mnogobrojna. Za pečjó v prostorni hiši čepí leto in dan njega babica. Ko se je porodil njegov oče, štela je jedva sedemnajst let, in štiriindvajseto pomlad pozneje so že nesli njega, denašnjega gospodarja, góri k sv. Tomažu v krašinjško cerkev, kjer so ga krstili na ime farnega patrona; od tega dné pa zori sedaj že petdeseta jesen. Dvajset let je gospodar in babico je bil prevzel kot kos hišnega inventara v svojo skrb, tedaj ko sta se mu tudi oče in mati izročila v skupno živitev. Oba sta umrla, babica pa je ostala, in danes kakor tedaj, ko se je umeknila pred petdesetimi leti novi, mladi gospodnji, spleta umetno kito od tanke slame, kakeršna rase le po teh solnčnatih brdih. Kačonova žena, Barba, še žíví, in takisto živita dva otroka, dveindvajsetletni Janez in osemnajstletna Nežika. Dva hlapca, pastir in dekla spopolnjujejo družino.

Letina se je letos obnesla. Žito je že omlačeno in leží v shrambah pod hišno streho in na kašti, krompir pa v globoki kleti. Turščini storži visé na dolgih drogéh ob visokih sprednjih stenah pri hiši in hlevu, od napušča do malih oken in obetajo mnogo dela za zimske večere, ko jih bode robkala vsa družina pozno v noč z železnimi krtačami in drsáli.

Danes je Kačon v gozdu s parom volov, da odpelje drva domov; pod kozolcem jih koljejo sin Janez in oba hlapca. Mati, Nežika, dekla in pastir pa obrezujejo na drugem konci repo in korenje.

Ostra burja piše preko Limbarske gore, in ženske so oblekle debele kočamajke; zakaj mrzlo je, dasi se upira gorko popoldansko solnce semkaj v južno stran kopoljskega hriba.

Po kolovozu, ki drží mimo kozolca ob rebri v bližnjo vas Koreno, prihaja deklica z velikim jerbasom na glavi. Iz njega so videti

lepo poviti kosmi tankega prediva, kakor so jih jemale časih predice domov, da so jih popredle v zimskih večerih.

Ko družba pod kozolcem ugleda prihajajočo deklè, utihne dosedaj glasni razgovor med ženskami; moški itak niso mnogo govorili, samó hlapec Peter je časih polglasno klel grče v polenih.

»Zopet je tukaj!« šepne Nežika.

»Kdo?« vpraša mati Barba, ki še ni zapazila deklice z jerbasom. Toda ko jo ugleda, zastane ji sapa.

»Dajte, dajte jo!« ščuva domača dekla z zlobnim nasmehom.

»Kaj se hodi nastavljat!«

Starka stoji za trenutek kakor okamenela, in težka sapa jo premaguje. Potem pa stopi korak pred kozolec.

»Čemú pa hodiš vedno tod mimo? Kakšnih obrestij pa iščeš tukaj?«

Takó kričeč dvigne pest proti deklici, ki prestrašena postojí. Vsa kri ji je izginila z upehanega lica. Hlapca sta v tem prestala delati in se drug drugemu muzala, češ, kaj bode iz tega prizora. Janez pa se ni ozrl ni na desno ni na levo, ampak klal poleno za polenom, da je letelo vse vprek.

»Pot tukaj je vsakomur prosta!« pravi deklè in hoče dalje.

»Kaj? Prosta? Čakaj, jaz ti jo že pokažem, ti — belokoža! Pokažem ti, kaj se pravi natolcevati nedolžne ljudi, kaj se pravi v sramoto spravljati moje otroke!«

Rekši pobere debelo repo in jo na vso moč zaluči v deklico, katera omahne, da se ji zvrne jerbas z glave.

To pa dá ženi še več poguma; urno skoči čez breg na kolovoz, da seže óni v lase, ki se je sklonila pobirat kosme.

Toda sedaj prihití Janez.

»Mirujte!« zakliče. »Tukaj se ne bode nihče pretepal!« Rekši zavihtí ročaj svoje sekire po zraku.

»Kaj? Še ti — tudi ti si takov bedak, da se daš grditi vpričo vsega svetá? Záte se potezam, záte! I no, pa reci, da je tvoja — potem pa pojdi po svetu ž njo beračit, kakor je óna že vajena!« roga se razjarjena žena.

»Jaz nisem nikdar prosjačila, nikar še pri vas!« deje deklè mirno in zadeva jerbas na glavo.

»Domov pojdi in mene pústi v miru!« pravi Janez z neodločnim glasom.

Godrnjaje se vrne starka pod kozolec, deklica pa izgine za kolovoznim ovinkom. Nekaj sto korakov dalje sreča Kačona, ki tira vpre-

žena vola od brega, da ne zavozita čez rob. Morala je prav tik njega; starec pa je le še glasneje klical svoj: O o-ij, — o-o-ij, lejs — lejs!« ter tolkel vola z brinovim bičevnikom po rogéh. Ona pa je stopila za korak v breg, ne da bi se ozrla vanj ali v voz.

Ko pripelje gospodar svoj tovor pod kozolec, moški naglo zmečejo borove vrhače z vozá, in nató se Kačon zopet odpravi v gozd. O prejšnjem dogodku ne zine nihče. —

Skoro se je zmračilo. Po večerji obsedi Kačon za mizo in tlači v svoj vivček tobak, ki se je dobil tedaj dober in po ceni od mnogih tihotapcev. Barba sede k peči, gôri za pečjó pa čepí babica. Janez ima še opravila pri živini, Nežika pa v kuhinji.

»Če hoče imeti grunt, mora priseči!« deje Kačon hladnokrvno, nadaljujé razgovor, katerega sta imela že pred večerjo z ženo v kamri, ko ni bilo nikogar poleg njiju.

»Saj bode lahko, tisočkrat lahko, jaz sem dobra zanj!« pristavi žena trdovratno in odločno, kakor bi nje besede ne bilo namenjene samó možu, ampak še komu drugemu, ki bi dvojil o njih resnici.

In ta tretji se je oglasil: devetdesetletna babica na peči. Odložila je dolgo slamnato kito in sklenila koščene roke.

»Poslušajta, zaradi resnice naj priseže, samó zaradi resnice, ne pa za grunt! Nikar ne govorita takó, ako vama je kàj do sina, otroka svojega! Nikar mu ne pomagajta Bogá izkušati!«

»Kdo Bogá izkuša?« ujezí se Barba. »Saj pravim, da lahko priseže; óna babnica si ga je kàr izbrala, češ, ta se ustraši, pa takoj plača! Ej, pojdite vender, mati, taka beračica — taka —«

»Nihče še ni povedal kàj napačnega o nji, razven te stvari!«

»No, vi jo še zagovarjate?« razsrdí se Kačon. »Kàj hočete, da bi jo jaz plačeval in redil nje zárod? Če hoče Janez, pa naj plačuje, ampak iz mojega grunta ne vinarja! Stenkov iz Vošic je tudi že vprašal po Nežiki! Priden fant je in prinesel bi kàj s seboj; pa damo grunt zetu in hčeri; bedak pa pojdi, kamor hoče!«

»Táko govorjenje ni pravo!« oglesi se babica; »ako se je fant pregrešil, naj se pokorí, naj plačuje! Saj bode iz svojega, ko bode imel posestvo, ne pa iz tvojega. Pošteno pa bi bilo, da jo vzame, ako je bila res njegova! Ta grunt je pač takšen, da mu ni treba pomoči s tujo doto. Tvoj oče tudi ni priženil Bog zná kaj, Tomaž!«

»Zató sem pa jaz nekoliko prinesla!« oglesi se Barba samozavestno.

»Kajžarske hčere ne maram v hišo, pa je ne maram!« zakričí Tomaž in udari ob mizo. »I, kaj bi besedovali, mati — Janez sam

trdi, da ona ni njegova, da otrok ni njegov — čemú torej govoriti o tem? Pravda je končana, sedaj je le še prisega. S to pa naj napravi fant, kakor hoče — kakor hoče!»

Govoril je to pomirujé, skoro malomarno; zdajci pa se iz nova ujezí in zahreščí: »To pa rečem, če ne priseže, pa naj gré, kamor hoče! Na gruntu ga nečem, rajši gledam zeta na njem!»

»Toda kaj ne veš, Tomaž, da ga takó morda siliš v krivo prisego in da bode tvoj greh prav takó silen kakor njegov?« ogласi se koščena starka izza peči.

»He, he!« zasméje se Tomaž posiljeno; »pojđite pridigovat v cerkev! Kaj vem morda jaz, je li otrok njegov? On sam vé, in zató je tudi vsa stvar njegova!«

Rekši odide do vrat; tam postane in seže na malo polico pod stropom, tipajoč po gobi in kresilu. Ko ukreše ogenj, vleče na vso moč ob vivčkovi cevi, da mu lezejo suha lica globoko med čeljusti. Duh tleče gobe se razširi po hiši; potem šele se pokažeta dva oblačka tobakovega dima. Starka na peči vzame kito v roke, in tanka slama ji zopet hreščí med suhimi prsti.

»Korparjev Boštjan tudi ni bil sinoči pri nas, da bi kupoval ovce,« pričnè Kačon, ko niti žena, niti babica ne izpregovorita; »Kobilčev sosed je, in tam imajo tudi nekaj primekniti nevesti.«

»Oj, vem, kaj je hotel!« ogласi se Barba malone kričaje; »pa ti nisi menda že takó opešal, da bi dal gospodarstvo iz rok; jaz pa se tudi še lahko gibljem, da mi ni treba čakati, ali mi bode mlada privoščila čašo mleka, kaj li?«

»Kakor hočeš!« zavrne jo Tomaž in zaloputne duri za seboj.

V hlev stopivši vidi ob leščerbi, viseči na železnem kavljí ob steni, da Janez že leží v kotu pri steljnaku; nekoliko od njega sta se iztegnila oba hlapca na svojih ležiščih. Vsi spé; konja še zobljeta, živina pa polega.

Iz hleva prišedši še nekoliko postojí ter gleda gostosevce na nebu in tanke oblačke, katere podí gorenja burja pred seboj; tukaj dóli je vse mirno.

»Lepó bode jutri!« zagodrnjá, iztrkujoč svoj vivček.

Ko se nekoliko potem v kamri spravlja spat, deje še Barbi: »Domá je, nikamor ni šel!«

Ona ga pa že ni slišala.

III.

Proti korenski vasi se vije pot polagoma navzgor. Deklica, katero smo videli v ónem bojevitem prizoru, stopala je le počasi in težko sopeč po rebri proti majhni leseni koči, postavljeni na tesno plan pred vasjó. Od tam leze grič v globoko izdolben jarek, ónkraj pa stoji v lahno napetem bregu hiša pri hiši, kozolec pri kozolci — vas Koreno; pod njo se širijo sadni vrti z neredno vsajenimi jablanami, tepkami in češpljevjem, raztresenim po rebri, kakor je hotelo sámó vzrasti; zgoraj nad vasjó pa zvené čede ovâc, ki se pasó po solnčnih njivah.

Pred kočó odloží deklica svoje breme na tnaló pod kapom, sname svitek z glave ter odveže pisani robec, ki ga po hribovskem običaji nosi ovitega okrog lâs, da zakriva spredi skoro vse čelo, zadi pa seza do tilnika. Sedaj šele se pokaže vsa lepota nje lica, ne navadna, ne vsakdanja. Iz fino vpodobljenega, sedaj nekoliko razgretega obraza ji zró temnomodre očí; goste, skoro svetlorumene lase pa nosi v dveh širokih, v drobne pramene spletenih kitah ovite okrog temena. Dvajsetega leta menda še ni izpolnila.

Ko si novič uravnava robec okrog lâs, ozrè se nazaj po bregu in tja proti griču, ki zakriva Kačonovino. Bridek, malone jezen posmeh ji leže na ustna; toda ne dolgo, zakaj solze ji porosé očí. Naglo jih otrè s predpasnikom in stopi čez dva okorna trama, ki nadomeščata stopnice, v odprto vežo, iz katere se valí gost dim.

Neprijazen pozdrav ji zazvení naproti.

»No, kje si pa spet brodila? Celó uro več nego treba! Otrok pa kričí, da se bode kâr raztrgal — kaj meniš, da sem jaz zanj tukaj?«

Iz dima se prikaže zamazana starka, ki z dolgimi burkljami v rokah suje in dreza v peč, ne da bi se ozrla v deklico.

Tudi ta se ne zmeni za mater — saj to je bila starka — ampak stopi urno v hišo, kjer sedí sredi na ilovnatem tlaku komaj jednoletno dete, tiho in veselo igraje se z drobno ropotuljico, spleteno od vrbovine.

»Ata, ata!« zakričí, ugledavši deklico, mater svojo; to je menda vse, kar more jecati, a zató tem burneje izteza ročice proti materi.

»Oj, ti zlata moja Lenčica!« vzklikne ta, dvigne otroka k sebi in sede, poljubujé ga, ž njim na klop pri peči. Niti jeze, niti bridkosti več, drugega ni videti ob nji nego veselje in sreča — materinska.

Toda dolgo se ne more kratkočasiti z detetom.

»Lenka!« zazvení osoren moški glas izpred kočé. Deklica zopet posadí otroka na tlak in v naglici vrže še nekaj krp pod njega, da bi mu ne bilo premrzlo ter odide iz hiše. Zunaj je bil ravnokar starikav, sključen možiček, iz čegar čmernega, neprijetnega obraza so gledale majhne

oči prav lokavo in zlovoljno v svet, odložil težko butaro trhlega vejevja, očito nabranega po tujih gozdih, in si je sedaj otiral pot s čela.

»Stopi, stopi po kozo dôli v log! Krljačevega mladega sem videl tam onkraj lazečega — ta cigan bogatinski nam jo še zarubi, če jo ujame.«

Deklica je bila skokoma čez breg v mali šumi, ki seza spodi v korenski jarek. Skoro se vrne, in velika, rjava koza primekeče za njo. Zaprè jo v mali hlev, prislonjen na zadnji konec kočè, in se odpravi v red devat predivo, ki je še ležalo v jerbasu na tnalu. Ko stopi ž njim v hišo, drži stavec, sedeč na klopi, malo Lenčico med-koleni in ji ponuja suho hruško.

Lenki se lice razvedrí, ne reče pa ničesar.

Ko se dobro stemní, prinese mati večerjo: krompir v oblicah. Skoro ga pojedó; dete zaspí na peči, starka vzame kito slame, Lenka pa kolovrat; oče, kočar Lukec, pa si zapali drobni vivček, prav takó kakor ob tistem času bogati Kačon v oblastni svoji stanici.

Kateremu je pač nocoj bolje teknil tihotapski tobak?

Dolgo je vladal molk v Lukčevi hiši, in drugega ni bilo čuti nego jednakomerno brenčeče vreteno. Zdajci se oglasi Lukec in pomembno stisne lokave oči, česar pa ni moči videti ob negotovem svitu borove treske na čelešniku.

»Danes smo dobili razsodbô!« izpregovorí stavec in puhne dim prédse.

Nihče se ne odzove, samó vreteno na kolovratu se suče nagleje.

»Priseči bode moral!« pristavi Lukec malone celo minuto pozneje.

»Pa naj!« oglasi se mati, prireže novo slamico in jo vtakne v kito.

»Če more!« reče stavec in izza stisnjenih obrvij postrani pogleda na predico.

Ta pa vjednomer goni koló in suče tanko nit med prsti; a ti se ji vender tresejo.

»Je li bilo treba vsega tega?« vpraša naposled.

Sedaj pa je bil ogenj v strehi kakor prav tedaj pri Kačonovih.

»Treba? Treba? Kàj bodem jaz redil tvoj zárod, ko iz težka živim sebe in mater? Oni naj plača, ker ima, ker je to dolžan! Ker ni hotel iz lepa, bode pa iz grda! Zakaj te pa ne vzame?«

»Ali jaz vem?«

Dejala je to kàr takó brez pomisleka; zakaj vedela je dobro, zakaj je ne vzame in ne smé vzeti: ker je preuboga in ker sam nima

dovolj moči, dovolj ljubezni do nje, da bi se postavil po robu očetovim zahtevam in da bi se odpovedal imetju, gospodarstvu na kosu zemlje, kjer se je porodil.

„Tisti goldinarji, ki nam jih bode plačeval vsak mesec, bodo prav hodili nam vsem!“ deje starec zopet prav zadovoljno in se lisičje zasmeje.

„Jaz nečem vinarja, ne záse ni za otroka!“ vzklikne Lenka odločno in ustavi koló. „Vi ste tožili, pa vi jemljite, če dobite! Záse in za dete bodem pač prislužila sama!“

„Tudi prav takó!“ poroga se starec; „jaz pa ne odneham! Zakaj bi bogatinu kaj pustil, kar mu ne gré! Žita ima v izobilji, zabele in mastí za dve leti v shrambi, mesá za dvajset ljudij in za dve zimi v dimniku in štiri polovnjake tolkovca v kletí! Kaj pa imam jaz? — Še kozjega mleka ne, ko ga njegovo otroče izpije! In ta — duša naj bi ne plačal?“

Takó kričeč vstane in stopi pred kočó. Tudi on se tu zadovolji z vremenom in potem zleze počasi tak, kakeršen je — obut in opravljen — v slamo nad kozjim hlevom in zaspí.

Mati je v tem odšla v kamro, Lenka pa ostane z otrokom v hiši.

Tam poje kolovrat še dolgo, dolgo v pozno noč svojo jednako-merno pesem, pri kateri mala Lenčica na peči takó sladko spí.

Le jedenkrat prestane deklica, ko natakne novo kodeljo na rogovilce. Iz doline se začuje glas krašinske ure, ki oznanja polnoč. Ali še nekaj je čuti; vsaj dozdeva se ji takó: korak pred hišo, pod oknom. Srce ji zatrepeče od razburjenosti, veselja — nikakor ne — od strahú!

„On je!“

Ta misel jo prevzame. Niti dihati si ne upa, niti se ozreti proti oknu.

Toda - zmotila se je; nič ni — burja piše okolo ogla, v hlevu pa je zaropotala koza.

Ni ga in ne bode ga več!

Kolovrat zopet povzame jednozvočno svojo pesem . . .

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

IV.

tirinajst dni po Sv. treh Kraljih se je pričelo na Kačonovini nenavadno gibanje. Korparjev Boštjan iz Hrastja se je oglasil dvakrat zaporedoma v tednu dnij; govoril je vselej mnogo o slabi trgovini z ovcami, hodil tudi v hlev in tipal in ščipal mrkače po hrbtu in po ledji, potem pa obsedel nekoliko ur za mizo pri bokalih tolkovca in pušil Kačonov vtihotapljeni tobak. V nedeljo popoldne pa je prišla večja družba: stari Kobilica iz Hrastja, bahat in oblasten gospodar, žena njegova, drobna, sključena, zgovorna ženica, opravljena v bel kožuh in z belo pečo na glavi, in hčerka Jerica, mlada, rdečelična, krepko rasla deklica, ki ni mnogo govorila, tem pozorneje pa štela kokoši na dvorišči in teleta v hlevu. Tudi Korparjev Boštjan je bil v družbi in je zgovorno slikal vse vrline Kobiliceve Jerice, potem pa zopet opozarjal poslušalce na gospodarske ugodnosti Kačonovine. Očito je bilo, da se tu vrši ogled, kateremu bodi posledica poroka. Hodili so po hlevih in kaštah, po njivah in košenicah, od daleč si ogledali zarasle gozde in z višine naglo premerili travnike v dolini; znano jim je bilo itak, koliko stotov sená in otave se nakosí tamkaj. Kačon je hodil z družbo in zadovoljno požiral laskavo hvalo, ki je zvenela njega posestvu iz ust Korparjevega Boštjana. Stari Kobilica je prikimal, njega žena je tu in tam izrekla svoje neodločilno mnenje, Kačonov Janez pa je večinoma nem stopal poleg Jerice.

Mrak je legal na zemljo, ko so se gostje odpravljali; zadovoljno prijateljsko pozdravljanje in glasni pogovori — vse je pričalo, da se je dosegel namen denšnjemu posetu. Toda pri večerji, kjer so bili zbrani vsi Kačonovi, nihče ni omenil oglednikov; šele ko je odšla družina, zinil je Kačon v svoj vivček: »Pripravna je videti, prav pripravna!«

Odgovoril mu ni nihče; za nekoliko časa se oglasi babica na peči, ki je nocoj puščala kito v miru — saj je bil praznik — ter si le s koščenimi rokami podpirala velo lice: »Bog daj, da bi bila dobra! Meni se bode pa tudi treba umekniti!«

»Kam pojedete?« zasmije se Kačon.

»Dôli k Sv. Tomažu — —!«

»Ej — čemú taka govorica?« deje gospodar nejevoljno; »stari ste pač, stari — sedaj bodemo pa vsi trije, vi in midva z Barbo — stari na gruntu!«

Hoče se nasmehnuti, toda ne posreči se mu; babica in Barba zajokata, Nežika si otira oči, Janez pa gleda v tla in seza z rokami po žepih, kakor bi česa iskal.

V tem duševnem razpoloženju se tudi razidejo k počitku.

Odkar se je končala pravda z Lukčevimi in je prisegel mladi Kačon, odslej starec nima več miru na gruntu; ne da bi ga drugi nadlegovali s svēti in predlogi, ali da bi se čutil prestarega, onemoglega za gospodarstvo ter zató hotel odložiti breme na mlajše rame — nikakor ne; ampak nekaj drugega ga je težilo vsako jutro, ko je izpregledal po težkem spanci in odkorakal v hlev gledat, kakó je z živino; nekova čudna senca je hodila za njim, ko je gonil vola v gozd, nakladal butare in vejevje, ali kadar je pozno popoldne gledal po solnčnatih brdih, kjer je pod zmrzlo odejo čakalo njega žito tople pomladi, da vstane v rast in cvet.

Kadar je sedel v Štrukljevi krčmi, vedno je pazno vlekel na uho, kaj se govori pri sosednih mizah; toda nikdar ni čul besede, katere se je je bal ali katere si je — kdo vé — morda želel. Domá je ženi Barbi sleharni večer govoril, da se je naveličal grunta, sin naj sedaj poskusi ž njim, saj ima dovolj let za ženitev in gospodarstvo. Onadva pa si pač toliko izgovorita, da jima ne bode treba stradati niti drugje iskati strehe. O Janezovi pravdi ni bilo nikdar govora, vendar pa je prav ta in njen konec — Janezova prisega — óno strašilo, ki je sicer nevidno, pa vendar vsakemu domačinu prav čutno noč in dan za petami!

V občevanji z Janezom je izpremenjena samó babica na peči, zakaj od sv. večera še ni izpregovorila besedice ž njim in tudi ni pustila, da bi jo podpiral, kadar je lezla dóli na klop in potem na tla ali zopet narobe. Sedaj si sama pomaga, ako ji Nežika ne ponudi svojih rok.

Janez pa tudi ni več óni, kakeršen je bil pred malo meseci; prej ravni život se mu je nekamo sključil, in hoja, govorica, oboje mu je dókaj neodločno, bojazljivo. Vedno je okrog doma, in tudi po noči, katera je vendar fantovska, meče se po trdem ležišču v hlevu, dočim hlapca vasujeta.

Nekoč je hotel babici potisniti stol pod noge, ko je lezla raz peč. Sama sta bila v stanici.

»Béži!« vzkliknila je starka in jezno uprla vanj sivo, blesteče okó. Nekaj trenutkov je tudi on osupel zrl vánjo.

»Ne dotikaj se me!« zapové mu novič in stopa, opiraje se na kljukasto palico, počasi proti mizi. Janez pa odide iz sobe, nem, povešene glave, naravnost proti hlevu in tam se ozira, kakor bi si iskal dela, katerega se dosedaj ni domislil. —

Po ugodnem ogledu je bila njega poroka s Kobiličevo Jerico dognana stvar. Pri »gosposki«, tedaj patrimonijalni, podpisali so pisma, v župnišči oskrbeli oklice, in v ponedeljek pred pustno nedeljo, na vse zgodaj — danilo se še ni — mrgolelo je že na Kačonovini ženinovih gostov, ki so se odpravljali na pot v Hrastje, na nevestin dom. Ukaje je hitela vsa družba, kateri je bil obili zajutrek očitó dobro teknil, čez rebra dôli proti véliki cesti, kjer so že čakali jedno-vprežni, nališpani vozički.

Tam nasproti na brdu pred Korenom, tam je v Lukčevi koči še gorela treska na čelešniku. Ženin Janez je za trenutek obstal na ovinku, odkoder se je videl svetel blesek te treske, sveteč skozi okence, ki je bilo menda odprto; saj bi drugače ta svit ne mogel biti takó čist in takó jasen. Janez je postal in se stresnil po vsem životu.

»Júhuhu-hú-u-ú!« zaukal je za njim tovariš-svat; in »júhuhu-hú-u-ú!« so povzeli drugi.

»Júhuhu-hú-u-ú!« vikne Janez in skoči, vihteč ovenčani svoj klobuk, kàr nekaj sežnjev čez rob, preko rebra nizdolu na bližnjico, po kateri se loví vsa glasna družba.

Ukanje pa odmeva z brega v breg, z rebra v rebro, in otlo za-teglo zvení tudi gôri v Lukčevo kočó.

»Ali ga čuješ?« vpraša starka, prišedši mršava in zaspana iz svoje kamre ter sovražno pogleda hčer, ki sedí sključena in glavo v roke opiraje na klopi pri peči.

V tem stopi Lukec v hišo in otrkava slamo, ki se še drží njegove umazane obleke.

»Sedaj gredó ti cigani—bogatinski!« zagodrnjá in otrebi tresko.

Dete na peči se vzbudí in zajoka; ta jok šele vzdrami deklico, da vzame otroka v naročaj.

»Hudič — hudič!« sikne stavec.

»Júhuhu-hu-u-ú!« zazvení sedaj že daleč iz doline. Tam za Limbersko goro pa se polagoma rdeči nebó od jutranje zore.

V.

Svatba je trajala nepretrgano skoro tri dni; v sredo pozno popoldne sta se pripeljala novoporočenca na Kačonovino, in velik del svatov ju je spremil semkaj. Ondu se je sedaj pričela nova pojedina, novo popivanje, novo petje že gluhih, zagrljenih glasov. Stari Kačoni hoteli, da bi se dejalo: »Tam pri Kobiličevih je bilo kaj več jela«, in zato so kuhali, pekli in cvrli, kakor bi bilo treba pričeti novo svatovanje. Od goveje juhe, ki je prišla trikrat na mizo, od mastnih krapov do pečenega jagneta, potresenega s sladkorjem, s katerim se je završil jedilni list, zastopano je bilo vse, kar zmaga želodec — ustvarjen in še nepokvarjen za take zabave, in kar vzmore kmetska kuharska umetnost. Dva godca, jeden s cimbalom, drugi s piščalko, pobirala sta zadnje svoje moči, da bi ustregla neumornim plesalcem. Ponoči pa so nastopili oglarji, fantje iz sosednih vasij, ki so prišli na prežo. Starejšina, nevestin strijc, ukaže jim nesti dva škafa vina na dvorišče, in stari Kačoni zadovoljno prikima.

Okolo polnoči se vzpne divje vrvenje na vrhunec, takó da sedaj nihče ne vprašuje po drugem, ampak vsakdo leze, hodi in pleše, kakor mu vелеva trenutek, svoj nagib ali pa oslabela telesna moč.

Tedaj ženin Janez izgine izmed svatov. Dosedaj je izpolnil vse dolžnosti, kakor jih zahtevata običaj in dostojanstvo: jedel in pil je, kolikor smé in more ženin, odgovarjal in glumačil ob raznih nastopih, ki se redno vršé ob imenitnejših kmetskih porokah, iz kratka — igrál je vso nalogo ženinovo, katera pa ob takih prilikah nikakor nima pomena junaške ali sploh prve naloge na gledališkem odru, ampak je slična óni, katero predstavlja glavni statist, ki mora stati lepo opravljen na odru in le tedaj ziniti besedo, kadar ga ogovorí kdo izmed prvih glumačev.

Izginil je, in nihče ni opazil, da ga ni v družbi. Oni v hiši so morda mislili, da postaja med oglarji; ti pa se niso brigali zanj, nego delili vino iz škafov in ostanke jedil, ki so jih svatje nosili iz hiše. Nevesta in družica so plesale na podu, in nobeni še ni bilo veselja dovolj.

V tistem času pa stopa góri čez rebro pod Lukčevo kočó ženin Janez. Njega korak je skoro negotov, toda navzlic gosti temi ne izgrehí steze. Pri Lukčevih nocoj ni luči.

Janez pa tudi ne išče te kočé; nekoliko streljajev pod njo se razteza pod robom strme njive gosta šuma, zarastena z leskovjem in ivo; iz nje kipé tu in tam rogovilasti, razzebene hrastje. Ta šuma je Janezu dobro znana — kolikokrat sta se tu sešla z Lenko! V to sa-

moto niti podnevi ne zabrede drug nego pastir, ki gré iskat izgubljene ovce, ali pa stari Lukec, če pride pobirat dračje in tudi sekat zelene veje. Ponoči pa se tu ni bati ni pastirja ni tatú ni radovednega izprehajalca, in to tem menj, ker že stara, ustno izročena pravljica pripoveduje o tem svetu čudne dogodke.

Sredi te šume se dviga holm, imenovan »Lepi hrib«, in tukaj najdejo časih čudna orodja, denašnjim prebivalcem teh brd neznane neumevne stvari: steklene žare, lončene svetilke, slične železnim leščerbam, navadnim še sedaj po hlevih, zapestnice in od rjè razjedena bodala, novce in fibule — in ustno poročilo pravi, da je tu stal nekoč paganski grad in da ponoči ondu ni varno. Marsikateri Korenec trdi, da je videl o polnoči tamkaj blesteče luči, drugi zopet, da je srečal v tej šumi čudno opravljenega, silnega orjaka, ki je z batino na rami korakal čez skale in ostanke nekdanjega zidú, ki so še videti; tretji pa je pripovedoval o velikanskem črnem psu, ki se mu ni hotel umekniti, dasi je s četvornikom zamahnil po njem; vsi pa so jedini o tem, da se jim ježé lasje, ako jih vodi nujna pot v mraku ali ponoči preko »Lepega hriba«.

Ljubezen pa navadno ne pozna takega strahú, in zató sta tudi Janez in Lenka tukaj na zasutih, košato obrastelih razvalinah nekdanje paganske naselbine dobila prostor, kjer nihče ni motil njiju sestankov. In domá? Kdo se je brigal pri Lukčevih za hčer, ko sta spala starec v slami na kozjem hlevu, mati pa v zatohli kamri; ali kdo je vprašal pri Kačonovih po Janezu, da je bila le živina opravljena in da je bil zjutraj domá, ko je pričel oče pred jutranjo zoro svoj izprehod po hlevih.

Dolgo, dolgo Janez že ni šel to pot, ki jo meri nocoj o polnoči; sam ne vé, čemú bega tod, čemú sili vedno dalje tja v šumo, na razvaline paganskega gradú; nevidna moč ga žene dalje, in srce mu utriplje, ne od bojazni ali strahú, ampak od hrepenenja, takó kakor nekdej v poletnih nočéh, ko je iskal tu — Lenčike.

Dozdeva se mu, da jo mora dobiti tukaj; je li še sploh upravičen, stopiti pred njo, ogovoriti jo, o tem niti ne misli; tudi mu ves hrup, vse ukanje in glas piščalin, ki zvení s Kačonovine, ne sega v uhó; nič, nič — samó njo, samó Lenčiko bi rad videl!

Sedaj prebrede goščo in stopi na mali laz, po katerem še kipé malostni ostanki nekdanjega silnega zidú, prerasteni z mahom in brinjem.

Z jednega teh kamenov se dvigne temnoopravljena ženska.

»Lenčika!« vzklikne on in hoče k nji.

(Dalje prihodnjič.)

tudi tehnika in — razpada. To ni samó na severu, to je tudi pri nas. Nekamo tožno čustvo objemlje človeka, ko gleda te stvari. Tudi pri nas smo imeli nekđaj svoje slovanske vzorce, katerih redke ostaline so raztresene po posameznih hribovskih kočah, kakor sem se lani sam prepričal. Te ostaline imajo svojo umetnostno vrednost, in kdo nam je ohranil to malenkost, ta drobec národne umetnosti? Tudi pri nas so čuvarice te stroke ženske, in zató smelo trdim, da našemu ženstvu ne moremo biti dovolj hvaležni, ker nam je vsaj dosedaj ohranilo to mrvico národnosti v umetnosti. Sedaj pa se že kupujejo te ostaline in ker se kupcem zdé prelepe, razglašajo jih za — nemške! Pri nas pa je brezbržnost že takó narasla, da se tudi prvoboriteljem za národnost zdí ta stvar premalenkostna in nična, da se torej po njih mislih smé zanemarjati. Tega ob Sprevi ni. Tudi očiti nasprotniki Lužičanov ne trdijo, da so n. pr. okraski, v ónih krajih navadni, nemškega izvira.

(Dalje prihodujč.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje)

V.

es je ona!

Od ponedeljka, od jutra, ko ji je zazvenelo na uho glasno svatovsko ukanje, do nocoj je hodila in brodila okolo domače kočé, iskala vedno novih opravil, zvršila pa ni nobenega. Čula ni materinega izzivajočega očitjanja ne očetovih robatih kletev, celó otrokov jok je ni popolnoma vzdramil: srd in bolest, čustvo silne krivice, ki se ji je storila, in časih tiha, čimdalje bolj rastoča želja po osveti, mnogokrat pa zopet spomin na srečne trenutke svoje ljubezni — vse to je vrelo v nji in ji ni dalo mirú ni podnevi ni v tihi, brezkončni noči.

Ko je nocoj zazvenel piščalin glas semkaj od Kačonovine ter je prihajalo svatovsko vrvenje tamkaj vedno burnejše in glasnejše, mogla ni več prebiti domá.

»Dóli grem!« sklene hipoma; »še jedenkrat, le še jedenkrat! Njega ne bode, priti ne more, in saj — ga ne maram, ne maram ga več videti!«

Ko ležeta oče in mati, zavije otroka še varneje v debele krpe, da se ne bi zmuznil s peči, ugasí tresko, obleče kočemajko in pohiti nizdolu čez zmrzli breg.

»Še nocoj — nocoj zadnjikrat!« šepetala so ji ustna. Vedela je, da bode sama tam na razvalini, a šla, hitela je, kakor bi jo čakal — on tamkaj. V duhu, v sanjah je hotela še jedenkrat užiti sladkost skrivnega sestanka z njim, in čimbolj je predirala skozi šumo na laz pri razvalini, tem srečnejši se ji je zdel ta sestanek, katerega pa v istini vendar ni pričakovala in ni mogla pričakovati.

Séde na kamen, kjer sta tolikokrat z Janezom prebila najslajše urice, in tedaj, ko stisne vroče lice v podprte roke in ko novič zapojó tam z ónega hriba tanki glasovi cimbal in piščalke, tedaj jo obide kakor doslej še nikdar čustvo grozne zapuščenosti.

»Nihče, nihče ne mara več záme! Kolnejo me, obrekujejo, sovražijo me! Vsi — vsi! Od mene gledajo, kadar pridem v cerkev; pred mano bežé, ko grem iz cerkve!«

Takó vzdihne, in bridke solze ji porosé lice. Vse, kar je prebila veselega in žalostnega v zadnjih treh letih, vse hití mimo nje, potem pa jame misliti na prihodnjost.

»Kaj sedaj? Kaj bodem počela? — Služit pojdem, z dóma — le odtod!«

In slikala si je prihodnje dni, kakšni bodo v tujini, med tujimi ljudmi, kjer nihče ne bode znal o njeni nesreči in sramoti! Ali tu ji pride zopet v spomin on, Janez, ki je kriv vsega tega.

»On — on bode srečen poleg svoje žene!«

Ob tej misli se ji prvič vsadí črv ljubosumnosti v srce. Mrzlo je, in prstje ji otrpnejo, dasi tega ne čuti. S tal pobere koreninico resja in jo krčevito vije in trga.

»Iztrgala bi ga nji iz rok kàr takó-le!« šepetá v sebi, toda žilava korenika se ne zlomi, niti ne pretrga, ampak ovija se ji okolo prstov, da jo zaskelé.

Oster veter zašumí po gošči, gôri na jasnem vzhodnem nebu pa se utrne zvezda.

»Oh, da bi umrla! Res, umrla!«

Tudi ta misel ji menda prvič prevzame dušo. Malomarno stopi nekoliko korakov naprej na skalo, pod katero se vdíra svet strmo nizdolu v kakih deset sežnjev globok prepad. Groza jo izpreletí, in urno se obrne.

Potem pa pade, kàr zviškoma čez skalo, na kateri je sedela, in zaihtí malone na glas.

Zdajci začúje korak in drhtenje skozi goščo. Vzravná se.

»Lenčika!« zazvení ji naproti.

»Ti si? Ti — Janez?« vzhití deklica, kakor bi zrla v nadzemeljsko prikazen.

Ali sedaj jo že oklene on z velikimi svojimi rokami, in poljubujeta se kakor nekdanj, kakor bi nikdar ne bilo razpora med njima, kakor bi nocoj ne bilo svatovščine na Kačonovini, kakor bi on ne bil poročen ženin druge neveste, kakor bi sploh ne bilo ničesar na svetu, razven njiju dveh, ničesar drugega, nobenega zakona, nobene zapovedi, nobene krivice, ampak samó njiju — ljubezen . . .

Ko se je vračal Janez proti jutru domov, bilo mu je nekamo lahko pri srci. Zdelo se mu je, da je nekoliko popravil krivico, katero je storil Lenčiki, sedaj, ko sta se zopet sprijaznila, ko mu je na videz venderle oprostila. Pomislil pa ni, da je le še podvojil svoj greh; da je on, krivoprisežnik, nocoj že prelomil slovesni obet, storjen pred dvema dnevoma pred oltarjem, in da je sedaj zopet — krivoprisežnik!

Ko stopi med svate, tedaj le-ti šele zapazijo, da ga dosedaj ni bilo med njimi. Čuden se jim vidi, ker je takó trezen, a nobeden ni več takšen, da bi dlje premišljal ali sklepal o tem. On pa se splazi skrivaj v hlev, tam po lestvi na senó, nakopičeno pod streho, in góri sladko zaspí.

Pod njim na podu pa plešejo nevesta in nje družice, in starejšina hodi iz hiše tja uganjat svoje burke . . .

VI.

Tihi teden je tu, in iva že kaže rumene svoje mačice. Pod bregom je vse belo od samega cvetočega teloha, vmes pa migljajo modre jeternikove glavice,

Takrat je bilo, ko se je stara babica resnično za vselej umeknila s Kačonovine, in trajalo ni dolgo, da je mati Barba zasedla nje mesto na peči, odkoder je bistrih očij motrila vse, česarkoli se je lotila mlada nova gospodinja.

Neokretna ni bila Jerica, temveč urna in pridna, ampak časih je vender kakšno skledo obrnila drugače, nego je bila Barba vajena, ali pa sok po materinem mnenji ni bil takó zabeljen, kakor ga je belila prav ona. In tedaj je padla tu in tam ostra beseda, tudi Nežika ni bila posebno odkritosrčna ali prijazna svakinja, in dekla, ki je še ostala pri novi gospodinji, gledala je venderle bolj na staro.

Tomažu Kačonu je preužitkarstvo prav po godi: izgovorjenega ima toliko, da se mu ni bati stradanja, in ker hrani še skrito možnjo tolarjev in ima precèj na dolgu pri ljudeh, treba mu tudi ni skrbeti, da bi ga mlada dva kdaj osorno ogovarjala ali gledala po strani.

Pravega gospodarja tudi dosedaj ni slekel, in kakor prej hodi zarano po hlevih, kakor prej ukazuje — ali da rečemo pravo — sve-

tuje, kaj treba storiti danes, česa se lotiti jutri. Dobrohotni nasveti so njega besede, toda, venderle vsem — ukazi.

Vsi domačini tudi spoznavajo, da je takó prav; zakaj Janezova beseda še nima veljave na Kačonovini. On hodi in dela kakor zadnja leta, razgovarja se tudi najrajši le s hlapcema in s pastirjem in najljubše spava tudi na svojem starem ležišču v hlevu ter pušča mlado svojo ženo sólo v kamri, iz katere sta se umeknila oče in mati. Z ženó sploh ni ljubezniv, pa tudi ne osoren ali surov; največ jo pušča v nemar, kakor bi je ne bilo. Zató pa tudi ne opazi, da ima ona premnogo-krat v jutru, ko polaga polena v peč in pripravlja zajutrek, zabuhle, objokane oči in da se trudi izpirati z mrzlo vodo sledove solzâ, katere je potočila ponoči.

Jerica je toliko znala o Janezovem razmerji z Lukčevo Lenko, kolikor se je tedaj govorilo in klepetalo o tej pravdi. Uverjena je bila, ko se je možila, da je vse v redu in da je bil Janez, sin bogatega kmeta, le žrtev sebične, lahkomišelné dekliné, sicer pa popolnoma nedolžen, in da se je le poštenim pótem izmotal iz umetno nastavljené zanjke. Tudi ji v prvih tednih, prvih mesecih nje zakona navzlic čudnemu in žaljivemu vedenju Janezovemu ni prišlo na misel, da bi sodila drugače o ónem njemu natvezenem razmerji nego to, da on ni kriv. Žalilo jo je, ker ni hotel stalno deliti ž njo njiju kamre; zakaj čutila je, da se ji domačini in družina le posmehujejo, toda bila je prepónosna, da bi mu to kdaj očitala.

V Tihem tednu je bilo, ko je Jerica že zarano užigala ogenj v peči za ognjiščem. Kar prikričí dekla, ki je spala pri babici v postanski sobi, da starka umira.

»Kje je Janez?« vzklikne mlada žena, a takoj pristavi: »Počakaj, pokličem ga, vzbúdi mater in očeta!«

Dekla odhití v nadstropje, Jerica pa steče v hlev; toda Janezova postelja je prazna. Ko stopi bliže, vidi, da nocoj niti legel ni.

»Janez, Janez!« zakliče na ves glas, meneč, da je morda na vrhu v senu.

Odgovora ni, samó hlapca se vzbudita.

Žena steče nazaj v hišo in razburjena niti ne premišlja, kje je sedaj nje mož.

Trda noč še krije zemljo, le gostosevci, ki se bližajo zapadu, kažejo, da ni več dolgo do jutra.

Pri babici, ki se več ne zaveda, nego že spí prve trenutke večnega spanja, stojita Tomaž in Barba, dekla pa joče v veži.

»Zaspali so — zaspali!« deje Tomaž.

»Kakó dobro, da so se še óni teden izpovedali!« pristavi Barba.
 »Kàr hitro je bilo!« oglasi se dekla; »nekaj težko so sopli, potem pa sem odhitela iz hiše —«

»Kje je Janez?« vpraša stari Kačon.

»Ni ga!« odgovorí mlada žena mrzlo, ledeno, malone hripavo.

»Ni ga!« vzklikneta oče in mati ter se spogledata. Dekla pa se navzlic svojim solzam namuzne in pomembno namežikne z očmi.

Sedaj priteče Nežika, poklekne poleg babičinega ležišča in zajoče na ves glas.

»Prinesi svečo! In blagoslovljeno vodo!« zapové Tomaž osorno, in Jerica odhití iz hiše, zakaj vse to ima ona v svojem varstvu.

Ko vzravna jo starko v postelji, denó ji molek v roke, pokropé jo in postavijo blagoslovljeno voščeno svečo ob vzglavje; Tomaž pa gré zapovedat pastirju, naj steče v Krašinjó naznanit cerkveniku, da bode zvonil, kakor se spodobi taki ženi.

Pastir steče čez breg, po poti sém pa se začuje topot težkih korakov.

Tomaž obstane pred hišo in čaka prišleca. Temno je še vedno, in le lahka sapa naznanja, da se v malo trenutkih pordečí nebó na vzhodu. Spoznati človeka ni bilo moči niti na deset korakov, toda Tomaž je znal, da prihaja njega sin! Divja slutnja se mu vzbudí v srci, in kakor bi mu imel vevati sedaj takó kakor nekđaj desetletnemu dečku, zarohní nanj: »Kje si bil — ponočnjak?«

»Kaj vam do tega?« razljuti se Janez in se vzravná pred starcem kakor sveča.

»Kaj meni do tega? Počakaj, pokažem ti!«

Rekši prime stavec s koščeno roko sina za ovratnik, z drugo pa ga zgrabi za pas in ga bliskoma trešči na vso moč ob zemljo.

Predno se Janez pobere, odkoraka oče v hišo in naravnost gôri v spalnico. Mladi mož pa se dvigne z divjo kletvijo, pobere držalo zlomljenega cepina, ležeče pod kapom, in sili za očetom v vežo. Ondu pa ugleda skozi odprta vrata v stranski sobici brlečo luč, pod njo pa voščeno-rumeno mrtvaško lice stare babice.

»Ka-a-aj? Ka-aj je to?« zajeca na glas.

»Umrli so!« deje poleg njega Jerica in nese dva bela robca v sobico, da ju položí po kmetskem običaji na vsako stran h glavi umrše starke.

Janezu pade kol iz rok, on sam pa zdrsne na kolena in si zakrije obraz.

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

Netri v sobici mati Barba še vedno z brinjevim vršičkom škropí blagoslovljeno vodo na babico; potem pa poklekne, in druge ženske za njo.

»Za dušo rajnice — za milostno sodbo — oče naš, kateri si v nebesih!« — takó zveni polglasna molitev skozi ozka vrata, mladi mož na pragu pa moli za ónimi in odgovarja, ne da bi mislil, kaj šepetajo ustna: — »in odpusti nam naše dolge, kakor — —«

Ko odmolijo, vstane tudi on, stopi bliže in s tresočo roko pokropí mrliča.

Potem pa naglo odide iz hiše, vrže suktnjo na tvalo pred hlevom in seže po vile, da prične svoj vsakdanji posel pri živini.

VII.

Na Brezovo Poljano je sijalo jasno pomladno solnce. To je širok greben za Korenom, v gorenjem delu gosto zarasel z mladim bukovjem in krivim borovjem, v spodnjem izsekan in gol; visoko resje pokriva rdečeilovato zemljo, v malih jarkih pa, ki se polagoma plazijo v dolino, prerasta vednozelen mah močvirna tla.

Tu v Brezovi Poljani ima poleg drugih tudi Kačon svoj log, ki mu daje steljo za živino in slaba drva za kurjavo; za kaj drugega ta gozd ni.

V dišečem resji pokraj kolovoza, ki se vije povprek čez greben, leži danes postaren možič, očito utrujen, in obe pestí pod glavo tiščeč motrí oblake, katere goni gorak južen veter po temnomodrem nebu. Poleg njega stoji širok kurnik, odet z razcapano suktnjo; zakaj gospodar je golorok navzlic vlažnemu ležišču in nepretoplemu vremenu. Kaj je v kurniku, bilo bi težko ugeniti, da se ni časih iz njega oglasilo zamolklo mrmranje in godrnjanje, katero se vedno više in više stopnjujoč, naposled končava z zabrlizgnjenim »mijav«. In kadar je že preglasno, seže starec po kljukasto palico poleg sebe in udari na kurnik, veleč: »Mir!« Plezanje in praskanje po kurnikovih klinih priča, da se tamošnji prebivalci neradovoljno odzivljejo povelju, potem pa je nekoliko časa vse mirno; a ne predolgo, in prejšnji prizor se zopet ponovi.

Po kolovozu navzgor priškriplje dvovprežen volovski voz; starec se nekoliko dvigne iz resja, da pogleda, kdo se pelje tod.

»Aha! Stari Kačon!« zamrmrá in zategne debela ustna v zaničljiv posmeh. Nató se vrže zopet na hrbet in stisne pestí pod glavo.

Ko bi bili kurnikovi prebivalci tihi in mirni, vozil bi Kačon mimo, ne da bi znal za te goste v resji; ampak prav sedaj zazveni ponovljeni »mijav«, in prestrašena junca hočeta glasno hropeč kàr naravnost čez spodnji strmi breg.

»O-o-o-o-ij!« zakričí Tomaž in trudoma ustavi svoja voliča. Oni v resji pa bije po kurniku in vpije: »Mir, mir!«

»Da bi te strela! Ti vražji Mačji boter — kdo pa je tebe privlekel semkaj!« pozdravi Kačon iz prva malone jezno, a potem, spoznavši ónega, s prijaznim naglasom in licem.

Mačji boter — takó so res nazivali tega starca — vzdigne glavo iz resja, ali takoj jo zopet položi na svoje pestí.

»Ali sem ti na poti?« dé čmerno in malomarno, kakor bi govoril tja góri v zrak.

Tomaž potegne voliča v kraj pod košat bukov grm, s katerega jameta takoj hlastno smukati sveže zelenje; on pa, golorok kakor Mačji boter v resji stopa, svoj brinjev bičevnik v tla upirajoč, proti ogovorjencu. Tam potrka na kurnik in pravi dobrovoljno, kolikor more: »No — tu bode pa zopet nekaj grošev!«

Mačji boter se ne gane, ampak samó po strani poškili sedaj na Tomaža, sedaj na nasprotno stran; v njega možganih, ki niso bili takó okorni, kakor je bil videti njih lastnik, zavladata je sedaj le misel, kakó je pač to, da je Kačon danes toli prijazen, ko se sicer ne méni za takega berača, kakeršen je vsak dan Mačji boter, najsi nabere tudi poln kučnik mačk in mačkov. In ker mu je ta položaj popolnoma nejasen, ne zine nì besede, razven zategli »a-av-av-av«, kakor bi od samega spanca ne mogel drugače nego zevati.

Tomaž séde počasi v resje, potegne vivček in mehur s tobakom iz žepa in jame kresati.

To gane tudi botra v srce.

»Imaš li — Hrvata?« vpraša pomenljivo.

»Dober je, pravim ti,« deje Kačon in pomolí mehur botru.

»Časih se še dobí, časih; pa preklicano je trda zanj!« modruje óni, sedaj že sedeč in dišeči tobak tlačeč v zamazano pipo.

Nató sedita starca precěj časa molčé vsak na jedni strani kurnika in puhata tobakov dim v sveži pomladni zrak. Vsak čaka, da

drugi prične razgovor; boter čuti, da ima Tomaž nekaj na srci, le-tá pa išče konca pravi niti, po kateri bi segel do namena.

Maček v kurniku se oglasi, in to naredí pravo gaz.

»Kje si pa ujel tega mucka, ki je takó togoten?« vpraša Tomaž.

»Lukčev je, Lukčev s Korena!« odgovorí boter na videz pohlevno in malomarno; a izpod košatih obrvij pogleda prav zlovoljno svojega soseda.

»I — kaj že mačka prodaja Lukec? Kam je pa kozo del?« reče Kačon in zrè srepo v drugi breg, kjer se prijazno odsvitajo bele stene zlatopoljske cerkve. A on ne vidi ničesar, ni bele cerkve, ni zeleno-obraslega bukovja za njo, niti debelih oblakov, ki puhté iz njegove pipe.

»Koze treba otroku — vedi, Kačon, tisti mali punici!«

»Čemú jo pa redí domá? Služit naj gré!«

»Kdo? Otrok?«

»I — kaj — otrok! Deklina naj gré služiti!«

»Morebiti bi jo ti vzel? — A — kaj ti — ti si sedaj ‚stari‘ kakor jaz — in govoriti ti ni veliko v hiši, pa vaša mlada jo morda vzame?«

»Hudič! Mólči!« zakričí Tomaž in udari z bičevnikom po kurniku.

»Ne bodi — ne bodi — Tomaž! Kaj bi iz suhega prelival v pusto? Ako te tvoj domači kurnik jezí, pusti mojega v miru!«

»Kdo pravi, da me jezí? Ampak ti klepečeš, kakor te navijajo drugi, in to klepetanje me jezí!«

»Hm, hm,« zamrmrá boter. Premotril je naglo še jedenkrat vse dosedaj govorjene besede, in v njegovi prebrisani glavi se je začelo čudno daniti. Ta lisjak je že sedaj slutil, s kakim namenom je sédel Kačon poleg njega. Kazalo mu je pa zató, taktiko primerno urediti; zakaj prav bi bilo, da sam kàj zasluži.

»Klepetam? Prav praviš, a menda samó moje kostí klepetajo! V žepu nimam ničesar nego krušne drobtine, in nimam si s čim nosa obrisati! Za te mačke mi dá raholški mežnar štiri groše, in to bode pol leta za poboljšek — za tobak — za obleko; domá me pa mladi od mize gonijo, zunaj pod kapom imam svojo skledo. Pa zakaj? Zató ker mačke lovim in prodajam, da kàj zaslužim.«

»Pravijo, da jih dereš!«

»Oj, sakramiš! Še nikdar nisem nobenega ubil, kaj li odrl! Žive nosim, žive tja dólí mežnarju, in ta storí potem svoje in prodaja kože. Zaslužim pa rad, zaslužim, da imam kàj za poboljšek! Oj, tisto pa rad — zaslužim, zaslužim« —

Taktika Mačjega botra je bila prava, zakaj Kačon je sedaj ubral svoje lice v najprijaznejše gubé, zleknil se po dolzem v resji, glavo

podprl v levo roko in zadi za gorenjim koncem kurnika pogledal svojega tovariša.

»Boter,« dejal je sicer nekamo oholo, vendar pa dôkaj prijazno, »boter, nekaj lahko zaslužiš, ako ti je le kaj do tega, prav lahko, in dovolj ti bode!«

Oni storí kakor polž, kadar se dotakneš njegovega rožička.

»Poštenega zaslužka se ne branim, pravim ti, Kačon! Poštenega ne, saj me poznaš ti in vsi! Nikdo ne vé ničesar nepoštenega o meni!«

»Res je, to potrjujem! Pošten si! Kar je res, to je res!«

Ko Tomaž nekoliko časa molčí, vzbudí se v botrovi glavi neprijetna misel, da utegne Kačon, ako predolgo premišlja o stvari, pri kateri je bilo njemu kaj zaslužiti, popolnoma umolkiniti, in morda komu drugemu privoščiti omenjeni zaslužek. Zató se mu vidi potrebno nekoliko osvetliti prejšnji strogo poudarjeni pojem o poštenosti.

»Ni li bil tisti svetnik — ali očak Jakob tudi pošten, ko je od brata grunt kupil za nekaj žlic graha ali leče?«

»Saj ni kupil grunta!«

»I no, ne vem, pa na gruntu je bil potem; óni, ki je prodal, pa je dobil doto in šel po svetu — kaj li?«

»Ne vem!«

»Jaz tudi ne! Pa pošteno je bilo kupljeno in prodano!«

»Prava je ta!« pritrđi Kačon. »Prodano je prodano! Pa stoj! Če hočeš, nekaj lahko dobro opraviš! Prazna ne bode zate! Jaz bi rad poslal možá nekam, in ti bi bil pravi. Govoriti znaš in molčati tudi, pa zastonj ne bode.«

»Zakaj ne? Le govôri! Pa malo Hrvata daj!«

Tomaž radovoljno vrže mehur čez kurnik in nadaljuje:

»Glej, boter, ti hodiš mnogo na okolo, in danes si bil tudi pri ónem tatinskem kajžarji — pri Lukci.«

Mačji boter na vso moč vleče dim kresilne gobe váse, da mu ni treba odgovarjati.

»Saj veš, k tem ljudem ne morem in nečem, tudi ne, ako bi se mi pajčevine delale po želodci! Pa ti bi tam lahko govoril besedo kot mož, kot moj mož!«

»Zakaj ne?« pritrđi óni.

»Reci Lukcu, da mu dam sto tolarjev, ako pošlje svojo hčer kam odtod — služit — daleč odtod, kamor hoče, v Ljubljano ali v Trst, samó da gré. Sto tolarjev! Tvoja pa tudi ne bode zastonj!«

»Dobro govoriš, Tomaž! Ampak, če porečem Lukcu: ‚Sto tolarjev‘, tedaj poreče on: ‚Dve sto‘! Jaz rajši ponudim. ‚Petdesetak‘!«

»Stóri, kakor hočeš — jaz dam sto! Če primešetariš, bode pa tvoje!«

»To je beseda!«

Kačonova voliča sta bila v tem do cela osmukala bukov grm in stopicala sedaj v kreber. Tomaž se dvigne, kakor urno se more, in kričeč svoj — »o-oo-oj«, tira živinčeti v kolovoz in potem, ne da bi se več ozrl, vozi v svoj log.

Tudi Mačji boter je zmatral dogovor za dognanega. Počasi vstane, ogrne capasto suknjo, vtakne kljuko svoje palice za trto nad kurnikom in ga zavihti na hrbet. Štiri raznobarvene mačke se v njem plaho iztezajo po klinih.

Takó oprtan krene možič po ozki stezi nizdolu v trnjavski Graben in leze potem na nasprotni strani zopet čez grmovje in praprot, skrbno se ogibajoč obhojenih potov.

Poboljšek, ki ga je služil z ujetimi mačkami, bil je pač grenak! —

VIII.

Kačon bi ne bil mogel ujeti boljšega »možá« za to kočljivo poslanstvo, nego je Mačji boter. Ljudje njegove baže, zaničevani zaradi vkoreninjenih predsodkov in malone popolno izključeni iz druge družbe, sicer ne kaj izbirčne, imajo redno tanek sluh in čut za slabosti ónih, kateri se jih ogibljejo; in ker je proti njim navadno dobrota — sirota, zató vedó tudi izkoriščati záse vsak neprijetni položaj ónih preziralcev, v katerem jih tisti potrebujejo.

Mačji boter je hotel kàj zaslužiti, in sicer, kakor je dejal, pošteno zaslužiti. Zató so mu bili sedaj Kačon in Lukec, Lenčika in nje dete le mrtve številke, s katerimi je računjal, da pridobí sebi kàj več: ne obljubljená odpravščina Lukcu, ampak svoj dobiček mu je bila prva skrb. Trebalo tudi ni za Kačona kàj prihraniti, in ako bi óni ne bil takó odločno postavil obljubljené svote, pa bi se Mačji boter ne bil lotil mešetarjenja; ali sedaj je znal, v kakih mejah se je treba gibati, da sam pridobí kàj prida.

Bilo je tri dni po ónem sestanku, ki sta ga imela s Kačonom tam v Brezovi Poljani. Lukec prekopava mali breg pod kočó, kateri je njega pristna svojina, in mati in hčer režeta krompir góri v veži; sedaj je čas, da se posadí. Lukec čmerno opravlja svoj posel, mnogokrat postaje in na motiko oprt gleda, kakó gredó oblački po nebu.

»Ej, ali si kàj pognojil, Lukec?« zazveni dóli s steze znan glas.

Mačji boter je stal ondu, opravljen kakor vedno, toda brez kurnika.

»Morda imaš kàj gnoja na pródajo? — Mačjega kaj li?« zaroga se Lukec, katerega je botrovo vprašanje silno ujezilo; zakaj kar je bilo gnojá pri hiši, hranil ga je vedno za mali zelnik; drugo setev je morala rediti puhla zemlja sama.

»Ne bodi, ne bodi!« tolaži ga boter in gré počasi proti koči.

Lukec vrže motiko v razor in stopa za njim; ženski pa vzameta košaro s krompirjevimi krhliči in jih ideta sadit v breg.

»Krompir, krompir — to je dobra reč!« deje boter in séde na surov parobek pod kapom.

»Kje si pa kurnik pustil?« posmehne se Lukec.

»Čemú vprašuješ? Saj itak nimaš več v pródajo za moj kurnik?« Lukec požrè ta zasmeh.

»Dà, dà, krompir,« povzame Mačji boter razgovor iz nova. »Jaz še pomnim, ko smo ga prvič dobili; in ti tudi! Nekaj pred Francozi je bilo, mati so ga kuhali in pa sestra moja — saj si jo poznal Uršo, tisto, ki je šla potem v Trst —«

»Dà, dà! Je li umrla? Slišati ni bilo o nji?«

»Oh — živí, živí ín dobro se ji godí — takó pravijo; pa zame se ne méni več. I, čemú tudi? Vsak záse, to veljá dandanes!«

Lukec prikima in sune kos trhlega polena izpod nog.

»Pa vedi, tam v Trstu ni slabo! Službe niso pod nič,« nadaljuje Mačji boter, ki je takó naglo dobil prehod od krompirja do Francozov, od njih do sestre Urše in od nje v Trst ter je imel sedaj le še korak pred sabo do pravega predmeta.

»Jaz tudi takó trdim! Vsak dan pravim naši deklini, naj gré tja! Delati mora povsod, tam pa dobí denarjev, da jih lahko prihrani!«

Botru se razjasni obraz, da je za trenutek videti kakor ščip, ko prileze zvečer izza goré; toda takoj ga zategne v resne gubé in poškili nekoliko dôli v breg, ali sta ženski takó daleč, da ne moreta slišati razgovora.

»Lukec, semkaj sédi!« velí nató pomenljivo in se na pol odmakne s parobka.

Oni sluša in deje samó radoveden: »Kaj bode?«

»Lukec, jaz vidim nekaj, kjer bi se dalo kàj zaslužiti! Poslušaj in potem govôri! Dobro bode zate, in menda odpade tudi zame kàj.«

»Le govôri!«

»Glej, Lukec, čemú rediš sedaj dvoje domá? Stara in ti lahko sama obdelavata tó-le njivico!«

»Kaj? Kam pa otrok? Lenka gré lahko služiti, pa otrok?«

»I, kaj? Naj gré sama! Otroka pa ti rediš, ako kàj dobiš zanj.«

Lukec sedaj razumeje, kam meri boter. Počasi dvigne desno koleno in sklene roke pod njim.

»Koliko bode pa dal?« vpraša in guglje koleno v rokah.

»Koliko? Ne vem, ampak — če hočeš, če si zadovoljen, poravnaj jaz to stvar! Saj vem, kakó je vse to, in če le hočeš, ako le midva hočeva, zaslužil se bode denar.«

Lukec je sedaj dobro vedel, da boter ne govori kàr takó iz svojega nagiba, ampak da je poslan semkaj. Samó to mu še ni bilo jasno, kaj namerja ta mešetar.

»Bode li Kačon vzel otroka?« vpraša malomarno.

»Béži, béži! Tega mu vender ne ponudiš! Ampak — recimo: Lenka naj gré odtod — v Trstu se hitro dobí služba! Otrok naj pa ostane!«

»Hehe! Ali se Kačon bojí Lenke?« zasmije se Lukec trdovratno in zbadljivo.

Sedaj spozná tudi Mačji boter, da se je izdal in da treba nastopiti drugo pot. Udari torej kàr po sredi.

»Vedi, Lukec — štirideset križavcev ti odšteje stari Kačon takoj na suhem, ako pošlješ óno deklino — v Ljubljano, v Trst, kamor hočeš! Samó, da je ne bode tukaj!«

Štirideset križatih tolarjev! To je nekaj, česar Lukec svoje žive dni ni videl skupaj. Kàr zašumí mu po ušesih. Ampak on je oprezen mož.

»Sto jih mora odšteti ta bogatin!« vzklikne na glas.

»Toliko pa ne bode dal!« odmaje boter.

»Kakor hoče!« razjezí se Lukec. »Pa naj mu rajši hodi vsak dan mimo hiše in naj ga spominja krive prisege, katere so deležni vsi — vsi, kar jih je tamkaj —«

»Mólči, mólči, Lukec! Takó ni govoriti; s tem si ne zabeliš soka! Mene poslušaj! Ali hočeš štirideset tolarjev?«

»Sto — takó sem rekel!«

»Ta je prazna!«

»I, no, ako pač mora biti: osemdeset jih bode! Pa ne vinarja menj!« deje Lukec po kratkem premišljevanji.

»Ne bodi brezumen! Saj poznaš Kačona! Ako jih primakne še pet, tedaj je pa konec!«

»Pa bodi!«

»Torej petinštirideset!«

»Ne, osemdeset, takó sem rekel!«

»Pomisli, Lukec, da plačuje stari! Morda je danes še pri volji dati to, kar sem rekel, jutri pa besedo sné! Petinštirideset — ako ti

je prav, pa udari, in jaz grem k staremu. V teden dnij bode denar tu, deklina mora biti pa tudi že — kjer hočeš, samó tukaj ne!«

»Vrag vzemi vso Kačonovino!« razhudi se Lukec in gleda na raztrgani kap svoje koče. »Zadnjo besedo bodem govoril: Šestdeset naj dá —«

»Jaz tudi zadnjo: vprašal bodem Kačona, je li zadovoljen dati — petdeset!«

Sedaj je pa Lukec trdovraten, in dasi Mačji boter dvakrat vstane in odide ter se zopet vrne, vztrajajoč pri petdesetih, óni ne odjenja od šestdesetih.

Ženski sadita krompir že v zadnjem konci njive in vsak čas se morata vrniti proti domu.

»Dobro!« prav boter, »ako bode Kačon zadovoljen!«

Bal se je že, da vse spodletí, ako mati in Lenčika kaj zvesta o pogodbi, predno je sklenjena.

Ali tudi Lukcu je do tega; zató si sežeta oba poštenjaka v roke, in boter odide zadovoljen naravnost proti Kačonovini. —

Teden pozneje, ko Lukec ne spí v slami nad kozjim hlevom, ampak izteza svoje kostí v hiši na široki klopi poleg peči, zdajci začuje trkanje na okno.

»Ahá!« reče in se splazi tiho tja.

Trkanje se ponoví.

»Lenčika! Lenčika! Odprí!« šepne nekdo zunaj.

Lukec odprè lino, in blede lice Kačonovega Janeza se prikaže v okviru.

»Ali si sama, Lenčika?« vpraša potihoma.

»Ná, lopov!« zarohní Lukec iz temè in sune s pestjó ónega v obraz, da se opoteče izpod kapa. »Ná, kar si zaslužil iz davna, ti kripoprisežnik! Ne bodeš več hodil semkaj — deklina je šla!«

Rekši zaloputne okence in tava, roke maneč, proti klopi pri peči.

»Šestdeset križavcev — šestdeset —!« takó godrnjá, ko ga že objemlje spanec. »Pa tega sem tudi plačal!« —

Mladi Kačon pa bega po strmem bregu proti domu; ne zná in ne čuti, da mu krvaví lice od Lukčevega udarca, niti jeza ga ne izprehaja zaradi tega.

»Deklina je šla!« dejal je razljučeni starec; »Lenčika je šla — ne da bi mi bila povedala, kam in zakaj!« ponavlja si Janez.

»Kam je šla — zakaj je šla?«

V gošči pod Lepim hribom zalaja lisjak, in njega zamolkli glas dolgočasno odmeva od nasprotnih brd.

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janke Kersnik.

(Dalje.)

IX.

riindvajset let je minilo po teh dogodkih.

V nedeljo je, in krasno pomladno vreme vabi tisoče Dunajčanov v njih Prater, kjer se raztresa in kratkočasi živahna množica od drevoreda do drevoreda, od krčme do kavarne, tam ob ježi na vrtiljaku, tu ob vedno enakih dovtipih v vezani in nevezani besedi po raznih gledaliških lopah; tam zopet strmeča v leve, tigre in kače v zverinjskih, tu pred odri indijskih ali domačih čarovnikov.

V teh prostorih tudi slovenskega studenta ni pogrešati. Tedaj seveda, ko se je vršil ta oddelek naše povesti, tedaj društveno življenje med vseučiliščniki slovenske národnosti ni bilo toliko razvito, kakor je dandanes; ampak družbe štirih ali petih somišljenikov, ki so imeli stalno krčmo in kavarno in tudi redne skupne izlete v mestno okolico, bile so pogoste in so nadomeščale ali bolje — pripravljale pot poznejši širši društveni organizaciji.

Okolo bele okrogle mize na velikem vrtu tretje kavarne v Pratru poseda tudi danes taka petorica v veselem, živahnem razgovoru, ki se skokoma dotika najraznovrstnejših predmetov. Od dovtipov tega ali ónega profesorja, ki so jih slišali med tednom, prehajajo na pereča politiška vprašanja in tu ostro in neusmiljeno kritikujejo razmerje v ožji slovenski domovini; potem pa so takoj zopet pri svojih instrukcijah, katere treba zvršiti vsak dan, da si služijo drobiž za živež in studije. Od tu preskoči razgovor na deklice in ljubice, na policaje in hišnike, potem pa Kočevar, ki ponuja svojo igro od mize do mize, ali Italijan, ki je tedaj še prodajal sir in klobase od stola do stola, zvedeta zopet posredno v nov tir vprašanja in odgovore.

Dasi je danes mnogo ljudstva tu, ostala je slučajno sosedna miza doslej prazna. Naša petorica pa je ravno uglobljena v oprezno raziskavanje in odvijanje treh Kočevarjevih števil, katere je potegnil jeden izmed njih na stavo, kar pristopijo tudi k sosedni prazni mizi trije novi gostje: postaren gospod in dve gospodičini. Jedna šteje morda komaj petnajst ali šestnajst let in je na prvi pogled očito hčerka gospodova; druga pa je morda za polovico starejša in dasi je opravljena

elegantno kakor óna ter je gorša od mlajše, vender je videti, da ni v ožji rodbinski niti stanovski zvezi z drugima dvema.

Trije naših studentov se obrnejo in zvedavo ogledujejo sosede, dočim ostala dva dražita Kočevarja.

»Guvernanta!« deje jeden prvih treh, ki sloví kot poseben poznavatelj ženstva.

»Pa lepa je!« pristavi drugi in se obrne kakor njegov tovariš zopet h Kočevarjevi košari.

Govorila sta slovenski in potihoma, da ju sosedni gostje niso mogli slišati. Tretji izmed njih pa ne more obrniti očij od ljubeznive deklice, ki mu sedí ravno nasproti in o kateri je izrekel prejšnji poznavatelj, da je — guvernanta.

»Oho, Janez!« oglasi se zdajci jeden tovarišev preko mize; »kaj si se zagledal v to-le krasno plavolasko?«

Ogovorjenec se vzdrami in ga hoče nejevoljno zavriniti; ali v tem osupne vsa petorica, ki ima sedaj vseh svojih deset očij uprtih v sosedno družbo in zlasti v lepo deklico: zakaj óna plavolaska, kakor jo je nazval zadnji govornik, ozrè se ob prvih slovenskih besedah začudena in z nekakšnim veselim izrazom na lici po studentih, a pri óni zbadljivi opomnji, ki je letela na nje najiskrenejšega častilca, zardí se v lice in se obrne na pol nejevoljno, na pol nasmehoma od njih.

»Slovenka je!« šepnejo mladi možjé malone vsi zajedno; »razumela nas je!«

»Dà, dà, tebe in tvojo neotesanost!« razjezí se Janez.

Razgovor mladih ljudi se sedaj popolnoma izpremení; zavedajo se, da vsaj jedna oseba pri sosedni mizi umeje njih jezik, in kakor so sicer prešérni in nagli v kritiki in sodbi, takó tesni, oprezni in tudi okorni so ob vtisku, da je blizu njih deklica, vsekakor izobrazena, ki umeje njih jezik, ki je morda njih rojakinja in si utegne o njih samih napraviti sodbo in sliko iz njih govora. To čustvo obhaja vse mlade ljudi, osobito moške, ki se niso še vzpeli do gotovega koraka med svetom, njim dosihdob kolikor toliko tujim.

Pogostoma gledajo na sosede; »poznavatelj ženstva« izkuša uprizoriti pristno koketovanje, a zaman. Jediní Janez je takó srečen, da ujame jeden pogled plavolaske, menda samó zaradi óne prve opomnje tovariševe. In dasi ga vidi sam predobro, vender ga pod mizo od desne in leve strani suneta dva tovariša, da ga opozorita na to izrednost.

Trem se vidi položaj predolgočasen, in zató silijo na odhod; Janez in njega desni sosed pa se branita.

»Aha! Ta bode danes silil za njo!« deje »poznavatelj ženstva« kiniški.

»Kaj tebi do tega?« zavrne ga Janez.

»Prav nič! Pojdimo, pojdimo!« velí óni, in še dva odideta za njim; Janez in njega sosed pa ostaneta.

»Slušaj, Mato! Zvedeti moram še nocoj, kdo in odkod je ta deklica!« reče óni.

»Sediva k njim! Starec se mi ne vidi kàj osoren, in — pojdiva se opravičit — morda je starec tudi naš rojak?« nasmeje se Mato.

»Ne, ne, nikakor ne! Nemeč je ali kàj takega! Pa pojdiva za njimi, da le pozvem, kje stanujejo, potem —«

»No — potem bodeš pa kàr pisal?« poroga se Mato.

»Čemú se šališ? Ti ne veš, kakó čudno mi je pri srci, ako gledam to deklico!«

Dejal je to takó sanjavo, da je óni osupnil.

Nekaj časa molčita, in Mato se zopet nekolikokrat ozrè na sosede.

»Čuj!« izpregovorí hipoma, »pa ne smej se! Ko bi ta deklica ne bila takó lepa, dejal bi, da ti je malone podobna!«

Janez se nasmehne, toda ne odgovorí ničesar; zakaj sosedje ravnokar vstajajo, in naša dva znanca vestno nastopita svoj pot za njimi.

To je pač običaj v velikih mestih, in postarni gospod z družicama vred je bil menda že vajen takim prizorom. Zapazili so vsi skoro, da hodita studenta za njimi, in razven nekaterih tihih nejevoljnih opazek starega gospoda in dôkaj medsebojnih nasmehov obeh deklic to zasledovanje ni provzročilo nič hujšega.

Prijatelja ostajata vedno takó blizu, da jih ne izgubita, vendar pa takó daleč, da jim nista nadležna.

Mrak lega na zemljo, in množica Pratrovih posetnikov vrè nazaj v mesto.

»Mato!« deje zdajci Janez; »meni se zdí, da mi je to denašnje srečanje usodno! Ta ženska — ta ženska!«

»Ti si sanjač! Kdo vé, kaj tičí za njo!«

»Nikar ne govôri takó! Nekaj skrivnostnega me tira k nji, nekaj neumevnega! Morda je to ljubezen, o kateri čitamo, pa sedaj sam ne vem. Veš, da še nisem bil zaljubljen kakor vi drugi in da ne iščem ženskih vzorov. Preokoren, preneroden sem za takov posel; ali tukaj mi je pot pretekel takov vzor!«

Prepričevalna moč teh oskromno izgovorjenih besed zaduší tovarišu vsak ugovor, vsak zasmeh.

»Lepa je!« reče, ker misli, da mora pač kaj ziniti, in s tem le ponoví, kar je izustil že prej. —

Oba dijaka sta modroslovca, družnika izza gimnazijskih let in skoro najožja rojaka; saj sta fari, kjer sta se porodila, sosedni. Veliki, nekamo sloki Janez, bleđi, črnooki mladenič, to je Janez Kačon, jedinec, ki se je porodil na Kačonovini, odkar tam gospodarita naša stara dva znanca, Janez in Jerica.

Zakaj sta ga poslala v šole?

Na Kačonovini je šlo nizdólu; nikdo ni znal, zakaj, a da je bilo takó, vedel je vsakdo. Govorilo se je, da je mladi gospodar napravil dolg in da je za prvim prišel drugi, da sta se sčasoma stari Tomaž in mati Barba vknjižila za živež in poboljšek, da je takisto storila žena Jerica in da je Nežika morala tožiti za svojo doto. Janez je posedal dlje v Štrukljevi krčmi v Kopolji, nego je bilo koristno, in klel in zabavljal na železno cesto, ki teče sedaj za Savo in je pogoltnila ves zaslužek, kar ga je imel kmet doslej tukaj ob véliki cesti. Ako ni spravil o pravem času sená s travnikov, če mu je plevel prerasel krompir in prosó, ako mu je birič potrkal na vrata zaradi dolžnih obrestij ali davkov — vsega je bila kriva le železnica. Godrnjanje in očitaje očeta in matere ga je razljutilo do skrajnosti, in dobrota in potrpežljivost ženina ga je takisto razkačila.

Vrhu tega ga je obšla pobožnost; namreč pobožnost v tem zmislu, da ni zamujal službe božje in da se je izpovedaval vsake kvatre. Vender pa je pil in preklinjal kakor najbrezbožnejši mešetar, in če se mu je prav zljubilo, pretepaval je tudi ženo.

Otroka sta imela jedinega Janeza, in ko je ta odrasel, sklenil je oče hipoma, da mora v šole, da mora biti »gospod«. Toliko je imel, da se sin lahko izšola, potem pa bode óni skrbel za roditelje, ako bi bilo treba.

Mladi Kačon se je pridno učil; toda ko je prišlo do tega, da bi šel v duhovniški stan, da bi bil pravi »gospod«, kakor si ga je mislil oče, tedaj je mladi Janez odrekel pokorščino.

»Na Dunaj pojdem!« dejal je, in ž njim vred je takisto sklenil njega prijatelj in sošolec Mato. Čudno je le bilo, da se Kačon ni dolgo ustavljal tej sinovi nameri; mati Jerica pa je pač imela več strogih besed in solzâ. Stara dva, Tomaž in Barba, sta že počivala v hladni zemlji; torej nista imela več besede.

Mladi student je odšel na Dunaj in dobival z doma, kolikor so mu mogli pošiljati; oče pa je dalje pil in lenušil ter gostobesedno hvalo pel svojemu sinu, ki bode kdâj še kaj več, nego je domači župnik,

Sedaj tudi ni bil pobožen v gorenjem zmislu, ampak k maši in izpovedi je hodil, kadar se ni bilo moči izogniti. Gospodarstvo pa prihaja vedno slabše. Sin je že četrto leto na Dunaji in sam zasluži z lekcijami toliko, da ne potrebuje domače pomoči; a oče pričakuje, da ga bode skoro že sin podpiral. Sedaj ni več kónj nì volov na Kačonovini; dve kravi in nekoliko ovac, to je vse. Travniki in njive so odprodane, gozd je izsekan, in streha na hiši kaže svoja rebra.

Mladi student se ne mudi rad delj časa domá; vsako leto prihaja za nekaj dnij na Kačonovino, toda kar vidi tu, nikakor ni, da bi ga vabilo in držalo. In tudi spomini na minula leta so jednaki; on je nadarjen in nepokvarjen, in v srci mu gorí óni čisti idealizem, ki se zaseje časih tja kakor redka cvetica na goli svet, da ne znamo, odkod je prišlo seme in kakšne moči so ga spravile v rast in cvet. Kar pa mora Janez gledati časih domá, to se mu studi, in zató gré zopet svoj pot!

Spominja se sicer, da je bila tu nekoč blaginja, a zakaj je sedaj drugače, zakaj vse prepada, o tem neče premišljati in nikogar neče obsojati. Plemenita nprav mu brani takšne misli.

In vendar je njemu usojeno, da bode mučenik za — očetov greh! —

(Dalje prihodnjič.)

Graščine in hiše rodovine Valvasorjeve na Kranjskem.

Spisal P. pl. Radics.

Rodovina baronov Valvasorjev, ki je bila od srede 16. stoletja do začetka našega stoletja¹⁾ naseljena na Kranjskem in nam je dala jednega najslavnejših mož naše domovine, slovečega Ivana Vajkarda barona Valvasorja, imela je na Kranjskem precèj graščin, posestev in drugačnih dóber, dalje tudi nekaj hiš, o katerih skupaj naj poskusimo na podlagi različnih virov priobčiti pregledno poročilo.

V navedeni dóbi nahajamo osemnajst graščin in posestev zunaj na kmetih in štiri hiše v mestih Ljubljani in Krškem, ki so bile svojina rečene plemenitaške rodovine. Podatke za ta posestva smo nabrali nekaj v registraturi kranjske deželne deske pri c. kr. deželnem sodišči ljub-

¹⁾ Šematizem za Kranjsko leta 1808., rubrika »Weltlicher Adel« v licejalni knjižnici ljubljanski.

nizke zvonike (tri vrste lin, drugo nad drugo), ki so takó šibki, da morajo večje zvonove navadno obešati na lesene gredi.

Rimska katoliška cerkev (v Atenah je nadškofija) je blizu akademije in ima vhodno lopo od himetskega marmorja, toda prazno pročelje. Notranji stebri nad ladjami so monoliti iz »verde antico« z otoka Tina (Tenos), strop je lesen. Cerkev ima tri oltarje, in pred levim stranskim oltarjem visi sedmoročna svetilnica. Ruska in anglikanska cerkev stojita blizu kraljevega vrta. Prva ima lepo kupolo in bogato ornamentiko; mašna obleka je vsa prevlečena z zlatom. Sezidala jo je že grška cesarica Irena v VIII. stoletji, ruska vlada pa jo je dala prenoviti, ko so Atene proglasili za prestolnico. Pod cerkvijo je interesantna kript, ki je bila nekdanj rimsko kopališče. Anglikanska cerkev je moderna gotška zgradba, ki rabi zajedno za šolo. Protestantska kapela je v kraljevi palači.

Atene se razprostirajo precëj daleč proti severovzhodu ob Ilisu in cesti v Kefisijo ter proti severu in cesti v Patisijo. Zunaj mestnih hiš vidiš še daleč okolo majhne hiše od ilovice. Od te prsti narejajo namreč prage, podobne obdelanemu kamenu, katere na solnci posušé in potem sezidajo ž njimi svoje hišice ter vrtna ozidja. Kdor je naprednejši, pomeša ilovico s slamo, in potem so taki pragi prav dobro gradivo. Kamenja imajo sicer povsod dovolj, ali tega je treba šele lomiti in obdelovati; to pa jemlje več časa in truda nego ilnati pragi. Kaj čuda, če vsak potres na Grškem poruši toliko »hiš«. Sicer so pa ilnati pragi ob taki priliki menj nevarni, nego bi bilo pravo kamenje, in škoda ob potresu je mnogo manjša, nego bi bila pri kamenitih hišah. Ilovnato kočó si Grk skoro zopet postavi, in ko mu jo potres razdene, misli si: »Δὲν πρῶξι!«

(Dalje prihodnjič.)

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

X.

Prijatelja na nocojšnjem zasledovanji nista dosegla pravega uspeha.

Stari gospod, ki je vodil gospodičini, poklical je ob izhodu iz Pratra izvoščka, in trojica se je odpeljala. Janezu se je zazdelo, da se je »gubernanta«, ki je sedela spredi in zató lahko gledala vse, kar je zastajalo za urnim vozom, porogljivo nasmijala; Mato pa je bil bolj premeten nego njegov tovariš.

»Številko imam, številko!« vzklikne vesel.

»Katero številko?«

»I no, izvoščkovo! Če se peljejo domov, tedaj pozvem jutri, kdo in kje je ta gospôda.«

Janez se je moral nasmijati.

»Škoda, da nisi jurist!« deje veselo.

»In potem — policaj!« pristavi Mato. —

Nadarjenost za ta stan je Janezov prijatelj drugega dne popolnoma izpričal.

Opoldne pri obedu v majhni krčmi na Kostanjevici je Mato natančno poročal o svojih pozvedbah. Izvošček je peljal gospôdo domov, in sicer tudi na Kostanjevico, v ulice, ki niso bile kaj daleč od stanovanja naših dveh znancev. Stari gospod je hišni posestnik, mlajša deklica je njegova hči, starejša je res »gubernanta«; potem sta še dva sina tu, gimnazijca, katera poučuje znanec Čeh — jurist.

»To je kakor nalašč!« deje Mato. »Ta češki prijatelj mora pomagati, ako« —

»No — kaj — ako —?« vpraša Janez.

»Ako ni sam zaljubljen v tvoj vzor, kar bi bilo prav lahko mogoče!« zasmije se tovariš.

»Kje ga dobiva?« hití nestrpno Kačon, ne meneč se za prijateljeve šale.

»Zvečer pri ,Levu'!«

Ker ni bilo nič nenavadnega, da sta naša znanca prišla v imenovano krčmo, zato se jima tudi nocoj njiju prijatelj, že omenjeni češki jurist, nikakor ni čudil. Mato je zopet kazal svoj diplomatiški in policijski talent, in skoro sta bila poučena o vsem razmerji v Majerjevi hiši in rodbini; takó se je namreč zval postarni gospod, ki smo ga videli v Pratru.

»In pa — gubernanta? Gubernanta?« vzklikne Janez, čegar misli se sučejo jedino le okolo plavolaske.

»Oh, pozabil bi bil skoro povedati, da je vaša rojakinja — Slovenka! Krasna deklica! Pa ste jo li videli, ali kaj je, da vas zanimlje prav ona?«

Janez se malone izdá, toda oprezni Mato ga reši.

»Oh, omenili ste prej, da je gubernanta v hiši, kjer poučujete, in Kačon — čudna slabost njegova — ta se zanimlje za vsako gubernanto.«

»A — takó?« zasmije se Čeh; »pa stojte, ako vas zanimlje i ta, predstavim vas lahko. Nič ložjega negoli to. Krasna in pametna deklica je — ne bode vam žal!«

Mato hoče izreči še nekaj pomislekov, ampak Janez je že ves v ognji, takó da ga gleda Čeh kàr začuden.

»Le potrpite, dragi kolega, v nedeljo, prihodnjo nedeljo se naredi vse. Vsa Majerjeva rodbina, guvernanta in moja malenkost bode pri popoldanskem koncertu v Volksgartnu. Pridite tja, midva se pozdraviva in izpregovoriva nekaj besed, potem pa vas predstavim. Gospod Majer ni žid, ampak pošten Dunajčan stare korenine; preprost, jovijalen mož, pa bogat — bogat! Vdovec je, in živi le za deco svojo. Studente pa ima rad in zató — kàr pridite! Sevé, kar se tiče gospodičine Helene —«

»Helena ji je imé?«

»Dà, Helena! Kar se tiče nje, o tem sedaj rajši ne govorim. Poskusite samí, in želim vam le dobro srečo, ako si hočete pridobiti nje simpatije.«

»Je li ohola?« vpraša Mato.

»Ohola? Ne! Ali pa — kakor hočete. Jaz ne vem, kakó in kaj, niti nisem dolgo poskušal, da bi jo spoznal. To pa pravim, da ni navadna guvernanta, kakor jih srečujete po naših imovitih hišah in katere morda zanimljejo gospoda Kačona.«

»Mene ne zanimlje nobena!« vzklikne Janez nejevoljno, dasi je vesel in srečen ob teh besedah, ki pristujejo njegovemu vzoru.

»Ej, to je bilo pač rečeno kàr takó v nemar!« pristavi Mato. —

Ko se odpravijo iz krčme, mora Mato spremiti tovariša še mimo hiše, kjer stanuje Helena. Molčé gresta po ulicah in molčé prideta domov. Stanovala sta skupaj v jedni sobi.

»Pojdeš li v nedeljo tja?« vpraša Mato, ko vpihne svojo luč.

»Pojdem!« odgovorí Kačon odločno. »Menda me vender spremiš?«

»Zakaj ne? Lahko noč!« —

Potem ves teden nista govorila o prihodnji nedelji. Mato je bil preudan svojemu prijatelju, da bi se poskušal šaliti ž njim; vrhu tega se je vedno zavedal, kakó visoko ga óni preseza, da mu pa tega nikdar ne kaže. To je porodilo poleg starega iskrenega prijateljstva še čustvo brezpogojnega spoštovanja, dà, skoro obožavanja. Kakor sta bila na zunaj oba jednaka, oba jednakopravna, takó je bil na tihem, v njiju tajnem duševnem življenji, Janez gospodar, Mato pa njegov brezpogojno udani podložnik.

V nedeljo popoldne se je uresničila namera naših treh mladih móž takó, kakor je bila načrtana. Janez in Mato sta dobila Majerjevo družino in njih domačega učitelja pri napovedanem koncertu. Pozdrav, predstavljanje in povabilo gospoda Majerja, da prisedeta naša znanca

k njegovi mizi — vse je prišlo, kakor je bil to napovedal teden prej premeteni jurist.

Niti stari gospod niti hčerka njegova nista spoznala došlih dveh dijakov za soseda iz Pratra; samó okrog usten guvernante Helene je legel za trenutek nekoliko ironiški, vendar pa vesel in dobrovoljen nasmeh: spomnila se je takoj, da je bil ta véliki modroslovec njen tihi častilec in zasledovalec minulo nedeljo. Ko se obrne k nji z odkrito besedo: »Vi ste Slovenka, gospodičina? Za táko smo vas spoznali pred tednom dnij!« zasmije se mu na glas, in pristavi šegavo posnemajoč njegov govor:

»In spoznali smo vas tudi za guvernanto!«

Izgovorila sta to slovenski, in smeha odgojiteljice in treh dijakov, ki se je oglasil po teh besedah, stari gospod ni razumel z drugo mlado družbo vred. Helena prevzame tolmaško nalogo, in razgovor krene, ko so se domenili o zadnji slučajni soseščini, na daljno domovino slovensko.

»Kje ste vi domá?« in »Kje ste vi domá?« glasilo se je zaporedoma, in gospod Majer je prav z dunajskim humorjem metal vse Kranjce in Slovence v košaro, katero prenaša Kočevar po Pratru in po krčmah. Mato je bil najzgovornejši, Janez je pazil največ na Helenine besede, le-tá pa o svojem domovinstvu ni povedala preveč. Roditeljev nima, vzgojiti pa jo je dala stara teta najprej v Ljubljani in potem v Trstu, da se je priučila laščini, in ko ji je pred nekaj leti umrla, šla je sama služiti za vzgojiteljico.

Prav takó kratko pové Janez zgodovino svojega življenja. Z nekoliko besedami sta razodela oba, kar je bilo potrebnega, kakor se to pač zvrši med rojaki, ki se prvič srečajo v daljni tujini. In kakor je bilo vse, kar sta govorila, oskromno in obično-suho, vendar se je dobila skrivna vez, ki je že prve trenutke ta dva človeka silila drugega k drugemu.

Janez je bil prvi, ki jo je nekoliko osvetlil.

»Dà, dà, gospodičina Helena!« dejal je, ko se je še jedenkrat spomnila umrše tete, »jaz tudi poznam to, kaj se pravi: Pomagaj si sam! Roditelje imam, ali ti mi ne morejo dati ničesar. Učitelj sem, kakor ste vi, dasi se mi je šele pripravljati za ta stan.«

»Za sedanjost govorite prav!« deje ona; »a potem —! Vaša prihodnjost, ali naša — vzgojiteljska — kakov razloček!«

Rekla je to malone žalostno.

Ko bi Kačon ne bil takó resne nraví, porabil bi bil lahko to priliko za navaden ali pa morda celó za duhovito-galanten ugovor; ali kàj takega Janez ni vzmogel.

»Res je!« pritrди najivno-odkrito; »nekoliko srečnejši smo mi moški; širša pota so, pred nami, in ako treba, korakamo, tudi lahko goloroki in bosí dalje, in morda celó preko — blata! Vi tega ne smete!«

Helena ga pogleda nekoliko začudena, ali ugovarjati ne more, ali pa neče.

Gospod Majer je bil ukazal nekaj buteljč, in skoro so vsi trkali s kozarci, kakor bi bili znanci že od nekđaj. Mato je izvrstno kratkočasil gospodičino Irmo, hčerko gospodarjevo, in jurist je imel z očetom vred dovolj posla, da je brzdal mlada dva gimnazijca.

Takó mine popoldan, in v mraku spremljata naša znanca družbo domov: Mato z Irmo, Janez pa s Heleno; gimnazijca korakata zadi med očetom in učiteljem. Kačonu je srcé prepolno; zdí se mu, da je trajal ves popoldan le jeden trenutek, in sedaj ga naudaja le misel in želja, da bi podaljšal ta sestanek. Prva ljubezen je vzplamenela v njegovem srci z vso svojo elementarno silo; že od prvega pogleda je tlelo v njem, sedaj pa, v teh kratkih urah, ko mu je mejsebojno občevanje le spopolnjevalo sliko, katero si je ustvarjal o svojem vzoru — sedaj je švignil ogenj kvišku, in ni ga bilo najmenj volja, da bi ga gasil.

Janez je štel dvaindvajset let, ona pa je imela menda dve leti več. Kdo vé, morda vpliva prav taka razlika tem močneje na značaje, kakeršen je Kačonov. Za lahkomiselno ljubkovanje z mladim dekletom ni bil ustvarjen; zató se tudi nikdar ni lotil tega. Denašnji sestanek pa mu je kazal Heleno kakor zrel, v življenskem boji že nekoliko utrjen značaj v prelepem zunanjem okviru, kakor mu ga je dosedaj slikala le domišljija.

Bili so že blizu Majerjevega doma.

»Gospodičina Helena, ali vas vidim zopet?« vpraša Janez.

Ona se hoče nasmehniti; toda v glasu njegovem je nekaj, kar ji ne dopustí nasmeha.

»Jaz sem vedno domá!« pravi hladno, a potem pristavi: »Samó ti nedeljski izleti! To je naša zabava, naš izprehod!«

»Torej slovó — toliko da sem jedenkrat govoril z vami!«

Janez ne vidi, da ji rdečica zalije lice. Saj bi ne bila ženska, ko bi ne umela njegovih besed! Nekaj trenutkov se bojuje sama s seboj ob misli: »Ta student, ta mladi student!« Ali to dveurno občevanje ž njim je tudi v nji pustilo svoj sled.

»Torej se morda ne snideva več!« ponoví on žalostno, toda kakor bi se oklepal zadnje vejice.

»Če hočete — ob nedeljah sem pri maši pri Sv. Roku; Majerjevi so protestantski; jaz hodim sama tja!«

»Hvala vam — hvala!« šepne on polglasno.

Sedaj so tudi že vsi pred hišo in se poslavljajo.

»Prosit, prosit!« kliče gospod Majer še iz veže in ponavlja na stopnicah: »Rad imam take studente! Fanta, le glejta, da bode iz vaju kaj!«

Helena pa, v svojo sobo prišedši, vrže rokavice na mizo in šepne skoro nejevoljno:

»Ne, ne, v nedeljo ne grem k Sv. Roku!«

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj o naši umetnosti.

Da smo Slovenci majhen in ubožen narod, to je resnica, ki jo že godejo žabe v luži. Tolikanj večja čast in hvala gre temu siromaku med narodi, da je tako marljiv in požrtvovalen na duševnem polji. Njemu ne velja samo geslo: S trebuhom za kruhom — on hrepeni tudi po duševni hrani. In kar je posebno lepo, hvaležen je tudi. Če je človek količkaj storil za Slovence, spomenik mu je gotov po smrti ali pa vsaj spominska ploča na rojstveni hiši. Tudi petindvajsetletnice in enaki godovi se obhajajo kaj slovesno z mnogimi telegrami, kar je posebno prijetno, ker slavljeneč živ lahko čuje slavnostne govore in bere brzoglavne čestitke. Da tudi Slovenci tu pa tam malo kamenjajo ali križajo kakega proroka, ki jim ni po volji, to je res; ali to je stara pravica, katere si ne dá vzeti noben narod; zakaj ravno Slovenci? In proroku samemu se s tem ne godi nikaka krivica; kedó mu je pa velel izvoliti si ta nehvaležni stan? Proroki so se od nekdanj kamenjali in križali in se bodo, če tudi nekako bolj olikano; in prav se jim godi, zakaj pa so?

Brez šale! Vse česti in hvale so vredne slovenskega naroda prizadeve na idealnem polji. Sè svojimi skromnimi močmi si je ustvaril v kratkem času razmeroma bogato in lepo slovstvo. Glasba se pri nas goji z ljubeznijo in veseljem, kakor v malokateri drugi deželi. Tudi skladateljev imamo, da smo jih lahko veseli; in pevske moči že izvažamo, na dobrem glasu so po tujih odrih.

Ali v obrazni umetnosti, ki ji pravijo tudi sploh umetnost v ožjem pomenu, Slovenci nismo tako na dobrem. Ne, da bi ne imeli tudi tû talentov; nobena dežela menda nima razmeroma toliko slikarjev in kiparjev samoúkov kakor slovenska. To kaže, da ima Slovenec veselje in nadar-

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

XI.

n vender je šla.

Često med tednom, zlasti zvečer, ko je sama čitala ali šivala v svoji sobi, spomnila se je tega na pol dogovorjenega sestanka, in vselej ji je po kratkem premišljanju ušel skoro nejevoljen vzklík: »Ne, ne, to je preneumno!«

Helena je bila dôkaj hladne, računjajoče nraví; dosedanje življenje in službovanje pa ji je še bolj razvilo to nrav. O ljubezni ji je govoril že marsikdo; toda bila je prepametna, da bi ne znala, kakšni so ljubimci, ki se ji ponujajo. Kakor vsakogar, ki si služi svoj kruh, zavisen od vsakdanjih slučajev, takó naudaja tudi njo misel in želja, da bi se kdaj otresla tega jarma. Sanjarila je časih o kaj boljšem, posebnem, vender vzgojiteljice, ki so v plemenitih rodbinah prespale take sanje in se zopet vzbudile v bridki, megleni ledeni realnosti, bile so ji še preživo v spominu.

»Profesor! Profesorjeva soproga?« To je bila sedanja stopinja, nje skrivnih željâ, in ondaj jo je srečal ta »mladi student!«

»Preneumno, preneumno!« dela je vselej, kadar je legla spat, toda mladi student ji vender ni hotel iz glave.

»Kdaj bi bilo kaj ž njim?« vpraša se celó nekoč, toda takoj se zasmije na glas.

V nedeljo dopoldne postojí nekoliko trenutkov na hišnem pragu in zapenja rokavice.

»K Sv. Roku?« To je nje prva misel. »Ne, danes ne! Sicer bi res mislil ta student, da hodim za njim!«

Ali sedaj je že zapela rokavice.

»Na Vidno? Ali v mesto k Avgustincem? Kdo poje danes tam? Oh — predaleč je!«

In takó krene naglo navzgor po véliki cesti kostanjeviški z nasmehom na ustnih in s poslednjim ne prav resnim tolažilom:

»Saj ga ne bode!«

Toda Janez je ves dopoldan zvesto stražil dohod k Sv. Roku, po katerem bi bilo priti Heleni, in sedaj se ugledata že od daleč.

Pozdravita se — on srčno in prijazno, ona malone hladno; toda vendar je vsa rdeča v lice.

»Pričakoval sem vas že dolgo!« deje Janez odkrito in veselo.

»Pričakovali ste me?« zavrne ga ona; čutila je potrebo, da se nekoliko poigrá.

»I, ko ste vendar dejali, da pridete danes dopoldne!« odgovori on ves zavzet.

»Oh, takó! Dà, dà! No, dobrega spomina ste!«

»In — vi? Ste li pozabili?«

Janezov naglas ob tem vprašanji ji seže do srca, in ne more si kàj, da se ne bi ozrla nanj, rekoč:

»Ne, ne! Nisem pozabila! Pa mislila sem —« pristavi po kratkem premolku, ko ji on ne vé odgovora — »da je bilo to kàr takó —«

»Oh — jaz sem imel vaše besede za popolnoma resne!«

»Kaj hočete, gospod Kačon? Saj vidite, da sem tukaj!«

»Hvala vam, gospodičina Helena!«

Potem gresta nekoliko časa molčé drug poleg drugega. Nji je nekamo neprijetna misel, da bi jo ugledala znanka v tem spremstvu, on pa ne vé, kako bi pričel razgovor, da bi ne dal preveč duška svojim čustvom. Sestanek v Volksgartnu in vestedenski posel sta bila zdajci predmet živahnemu razgovoru.

Takó dospeta do cerkve.

»Ali ne pojdete k maši?« vpraša Helena nasmehoma, ko stopi na prvo stopnico k cerkvenim vratom.

»Ali vas smem počakati?«

»Smete! — Ampak v cerkvi!« reče ona veselo in pomenljivo.

V tem že izgine za malimi vrati, ki se škripajoč zapró za njo.

Kaçon nekoliko časa stoji pred stopnicami, potem hodi po ulicah in naposled krene v cerkev. Zunaj na cesti, notri v domu božjem, povsod se mu vidi vse nekamo bliščeče: takó polno mu je srcé od neznanih čustev!

Sedaj obstane pri stebru ob vratih. Mogočni glas orgelj mu zveni na uhó, in zdajci mu vstajajo v duši spomini na dom, na cerkev v rodni fari, ko je še mlad deček ministriral pri maši, na očeta, na mater, na zapuščeni dom tam na peščenem kopoljskem hribu — in potem mu hité misli zopet k nji, ki klečí tam spredi med množico; sam se ne zaveda, kakó mu je. Zdajci ga prešine misel: »Moliti!« Dolgo že ni molil; tisti široki plaz indiferentizma, ki vleče za seboj do malega vso mladino v zrelostni dôbi, tudi njega ni pustil ob strani. Saj

ni stal doslej še nikdar takó tik brezdna sreče ali pa ob prepadu nesreče! Ali sedaj je iskal, želel, hrepenel po pomoči.

»Moj Bog, pústi, dovôli mi to srečo!« vzdihnil je, in morda je bil ta nemi vzbruh njega čustev — najsi takó sebičen — najčistejši, najpobožnejši izmed vseh, kar jih je to uro vzkípelo proti cerkvenemu oboku.

Po maši spremlja deklico v notranje mesto; hotela je k prijateljici, služeči v imenitni židovski rodbini na Ringu.

Pogovor se jima suče sedaj v tiru, na katerega navadno krene pomenek izobraženih mladih ljudíj, kadar se otresejo subjektivnih pojavov; predmetje njih učenja, zlasti slovstvo in zgodovina, križajo se vprek.

»Čitate li še kàj slovenskega?« vpraša Kačon.

»Kje? Kakó? Saj mi ne pride več slovenska knjiga v roke! Samó jedno imam!«

»Katero?«

»Prešérnove pesmi!«

»Oh! Imate jih? To je krasno!«

»Ona ne zná, ali je ta vzklik namenjen Prešérnu, ali nje posesti te knjige.

»Če dovolite, prinesem vam še kàj slovenskega — Levstika in Jenka; pesmi zadnjega so šele natisnjene!«

»Prosim!«

»In potem mi poveste svojo sodbo o njih!«

»Ali vam kàj veljá?« méni ona koketno.

»Da, veljá mi, gospodičina Helena!« ,deje Janez takó resno, da se ji zopet vsili rdečica v lice.

»Oh, le počakajte — stroga sodnica bodem!« hití Helena, da prikrije zadrego; »pa — tukaj sva že na konci svoje poti; tukaj stane moja prijateljica!«

Podá mu roko, on pa ne dobí druge besede v slovó nego:

»In — danes teden, gospodičina Helena?«

»Danes teden?«

»Ali vas smem zopet spremiti?«

»Počakajte, gospod Kačon! Če pojdete k maši! Priučim vas zopet pobožnosti!«

Ločita se z veselim smehom. Janez hodi še nekaj ur po mestnem parku in odide potem domov, kjer na svojo veliko zadovoljnost ne dobí več prijatelja Mata. Marljivo preobrača vse slovenske knjige, kar jih ima v mali knjižnici. —

»Danes teden! Danes teden!« Ti besedi sta bili odslej redno slovó naših dveh mladih znancev. Kakor prvič spremlja Janez odslej vsako nedeljo, vsak praznik Heleno k Sv. Roku in potem zopet v mesto do stanovanja nje prijateljice. Drugih sestankov nimata, in dasi čuti deklica čimdalje bolj, kakšna strastna ljubezen do nje rase od tedna do tedna v mladeničevem srci, dasi spoznava on, da ga ona vzprejmlje vedno prijazneje in ljubezniveje, vendar o ljubezni med njima dolgo dolgo ni govora. Roke sta si stiskala ob sestanku in ob slovesi, prijazno, ljubo in tesneje, nego je družabni običaj; ali to je bilo tudi vse.

Ta ljubezen Kačona ni odvrčala od njegovih studij, nego nasprotno je vplivala nanj. Kār najodločneje se je vkopal v knjige in koncem poletnega semestra se je smel zanašati, da dovrši jeseni izpite. V počitkih ni namerjal odpotovati nikamor: niti domov — česa bi tudi sedaj iskal tamkaj — niti z rodbino, kjer poučuje in katera pojde v letovišče. Helena pa odide z Majerjevimi k vrbskemu jezeru.

Koncem julija je, ko sta Janez in Helena na zadnjem nedeljskem sestanku; v prihodnjem tednu ona odpotuje. Danes ona neče k prijateljici; po mestnem parku se šetata in sedeta naposled na klop v senci mladega, gosto nasajenega in bujno rastočega jasmína.

»Jaz ostanem tu na Dunaji!« ponoví Kačon — saj je bil to povedal že nekolikokrat — a nató pristavi prvič:

»Jeseni dovršim izpit in potem šele si poiščem pot dôli v domovino!«

»Kakó srečni ste!« deje Helena, kakor je bila rekla že nekoč, ko sta se menila o svojem stanu.

»Hočete li z menoj?« vzklikne on in stopí prednjo, prožeč ji obe roki. »Helena, ali greste z menoj? Da vas ljubim — z vso dušo svojo — to veste, davno veste — kaj naj še porečem? Ali hočete biti moja — žena?«

Helena je dobro vedela, da pride nekoč to vprašanje; a sedaj je vendar presenečena, in to najbolj zaradi strastí in razburjenosti, ki odseva s Kačonovega lica. Podá mu roke ter ga mehko in ljubko potisne na klop poleg sebe.

»Dà, hočem!« šepne zardela.

Dva mlada gizdalina se šetata mimo njiju in gledata brezstidno na oba.

»Pojdiva!« velí Helena in vstane. Janez gré za njo kakor v sanjah. Ali spotoma prične govoriti o svojih namerah, da dobí službo na domači gimnaziji in kakó lepo bode, ako jima odkaže usoda pro-

storček v domovini. Tudi Helena je razburjena in sanjava v svojih odgovorih.

Ko prideta do nje doma, stopi on proti dosedanji navadi za njo v vežo.

»Smem li komu povedati o tem?« vpraša jo in stisne deklici roko. Sama sta v veži, in ta samota ga ohrabri, da stopi bliže k nji.

»Ne, ne — sedaj še ne!« pravi Helena in mu odtegne roko.

»Helena! Jeden poljub —!« šepne Janez.

»Ne, ne — sedaj še ne!« hiti ona, ne da bi vedela, ali odgovarja temu vprašanju, ali pa ponavlja prejšnji odgovor.

Tudi on ne sili več k nji; oba zdajci obide čustvo, kakor bi bilo nekaj nepredornega med njima.

»To je začetek! Kje je še uresničitev najinih namer?« dejala si je ona.

»Poljub tukaj v veži — na cesti — ne, ne — to bi oskrunilo najino ljubezen!« šinilo je njemu v glavo.

»Danes teden!« hoče dejati potem; toda spomni se, da je ne bode več tukaj.

»Pisal vam bodem, Helena! Vam — tebi, tebi, ako dovoliš!« S stopnic se začujejo koraki.

»Jaz odpišem takoj!« šepne ona in steče navzgor.

XII.

Na Kačonovino lega jesen.

Taka ni kakor nekdanj, ko je vsaka shramba pričala o blaginji tega posestva. V kozolci, kateri ima sedaj samó tri stebre, tiči še nekoliko detelje in nekaj snopov lanú, v peščenem bregu se pase pet ovác, in mati Jerica, sedaj Kačonka Jera, vlačí z griča borovo suhljad, katero seka in veže v butarice ter jih polaga pod napušč, da bode kaj za kurjavo pozimi. Pred vhodom v klet še leži kup krompirja, stisnjene in nakopičene, kakor bi ga bilo strah širokega prostora spodi, katerega ne more napolniti. Ob steni pod ostrešjem visi nekoliko koruze, trije krvavordeči storži med drugimi zlatorumenimi; s kapú štrlé razmršeni šopi trhle škope, ki je doslužila na strehi. Pred odprtim, praznim hlevom skače nekaj vrabcev, na tnalu poleg hleva pa se oblizuje star kodrav maček. Niti za vrabce se ne méni, kakor bi bila tudi njega obšla tista malomarnost, ki zijá iz vsakega razpokanega trama, raz vsak kamen na tem posestvu.

Po obraslem kolovozu, kjer je nekdanj stari Kačon tiral svoje rejene volí, škripljejo kolca, katera vleče zmršena krava. Poleg nje pa

hodi velik, v hrbtu sključen, koščen mož; na kolcih leži dolg hribovski koš, in v njem je bela, a drobna repa.

To je sedanji Kačon, ki vozi jesenske pridelke domov. Ni še star po letih, ampak njega stas in lice ga kažeta starejšega.

Kozolec nima več plašča, da bi gospodar podenj zvrnil repo; obrezavati jo bode treba pod hlevnim napuščem, kjer je le še preveč prostora. Tja tudi zavije Kačon in pokliče Jero, naj mu pomaga izprazniti koš.

»Drobna je letos, drobna!«

To so jedine besede, katere izusti Kačonka; on pa molčé odvede kravo v hlev.

Jera si pripravi bruno, da séde nanje, in se loti repe; glavice meče na kup poleg krompirja, repnik pa na drugo stran. Pred leti ni bilo takó; tedaj je pomagala in ukazovala, in dekletje so postorile največje delo; danes pa je sama. Misli ji uhajajo v minula leta in v prošlo blaginjo, toda ne mudí se predolgo ž njimi.

»Pač je Bog hotel takó!« reče v svojem udanem fatalizmu in meče repo za repo na kup pred klet.

Izza ogla zahrešči korak na peščeni poti, in pred mater stopi Janez, sin student.

Nji pade nož iz rok, in skoro ne more vstati s sedeža.

»Janez — Janez!« To je vse, kar more izustiti, in potem se ga oklene oberoč, nerodno, trdo, a takó presrčno, kakor more le mati.

Mladi Kačon se ji počasi in mehko izvije iz rok.

»Kje so oče?« vpraša, in to menj zaradi želje, da bi ga takoj videl, nego da prikrije, kakó ga je genil vzbruh materine ljubezni.

»Oh, kakó si vrasel! Pa — Janez — obriti se moraš! Koliko bodeš gorši!« hití ona in se ne méní za njega vprašanje.

Janez se nasmehne in si potegne s prsti svoje levice po mladih brkih.

Sedaj pride oče iz hleva.

»Janez je tu!« zakliče mati Jera in ne more z očesom od sinovega lica.

Kačon iz prva nekoliko osupel obstane, potem si obriše roke ob prtene hlače in stopi počasi bliže.

»No, kàj si venderle zopet našel domov?« deje na videz malomarno in očitaje, ali iz njega besed zvení prikrita radost, katero umejeta in čutita mati in sin.

»V hišo pojdi, da si odpočiješ!« velí oče in stopa naprej.

(Dalje prihodnjič.)

gospodski, tudi Martinek ima svojo zgodovino, najsi oteplje samec na stara leta rosó.«

Poslovia sva se tedaj zadnjič z rajnim Martinkom, in zaklical mi je še za vrtnim plotom v slovó:

»Pa Martinka ne pozabi, Martinka, ki je še vedno fant, najsi je bil trikrat ženin, hehehe!«

Ko sem se drugo leto vrnil pred domači ulnjak, pripovedoval mi je star sosed, kakó lep pogreb je imel Martinek in da so ga nosili fantje z belimi šopki na prsih, saj je ostal vse žive dni le — ženin, in takovemu se spodobi fantovski pogreb! —

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Dalje.)

V sobi, v kotu med okni, nasproti véliki peči, še vedno stoji stara, bela javorova miza, in okolo nje so dolge nerodne klopí; na steni visé v lesenih okvirih na steklo naslikane podobe svetniške, v kotu pa je razpelo — vse še na tistem mestu kakor pred dvajsetimi in več leti, samó vse prašno, zamazano, okajeno.

Janez je poznal že vse to in tudi ni pričakoval izpremembe. Ravnodušno odloži mali kovčeg, ki ga je prinesel s seboj, na klop pri peči, sam pa séde za mizo.

Mati pobriše s predpasnikom nekolikokrat preko mize in potem za trenutek izgine iz sobe. Stari Kačon potegne svoj vivček in tobačni mehur iz žepa in si tlači pipo.

»Potrpíte, oče!« velí sin in gré odpirat kovčeg.

»Kaj pa imaš tam?« vpraša starec z zadovoljnim nasmehom.

Student prinese majhen zavitek in ga položi pred očeta.

»Nekaj smodek za vas!« reče veselo, »tiste — dolge sol!«

Očetu se še bolj razjasní lice.

»Glej ga, glej!« deje nató — druge besede ne ujame — in vtakne pipo in mehur v žep, iz zavitka pa potegne smodko.

»Janez, Janez! Oče!« zakliče mati pri vratih, katera le nekoliko poprè.

Kačon odide v vežo in potisne duri za seboj.

»Kje pa je steklenica borovničevca, ki sem jo hranila tu zadi v omari?« vpraša Jera. »Požirek mu moram dati!«

»Dà, dà!« hití Kačon; »tu zadi mora biti!«

Rekši seže v omaro.

»Steklenica je v nji, žganje si pa ti popil!« razhudi se mati polglasno in odrine od sebe možá, kateri drží prazno steklenico v roki.

»Béži, béži, ti bi mu niti ne mogel dati suhega kruha!«

»Góri pojdem — na Koreno — k Volku! Ta ima še nekaj borovničevca!«

»Ni treba! V izbo pojdi!« velí ona, in Kačon se ji ne ustavlja.

V sobi séde zopet kraj mize in si vesele volje užiga smodko.

»No, kaj pa je s teboj? Bodeš li skoro v cesarski službi, ali si že?« vpraša skozi gosti dim, ki ga puha preko mize.

»Nimam je še, pa dolgo pač ne bode!« reče sin in iztika po kovčegu.

Sedaj vstopi mati ter prinese hleb črnega kruha in na majhnem lesenem krožniku kupec lepih jabolk.

»Letos jih je bilo nekaj, tu na starem drevesi za hlevom!« reče sinu in položí nož predenj; potem zopet odhití iz sobe, in oče in sin začujeta nje korake pod streho.

»Kam pa so ušli mati?« vpraša student, ko si odrezuje košček kruha.

V Kačonovi glavi se porodí vesela slutnja.

»I, pa že kàj ima skritega tam góri!« reče nató in zakašlja, kakor bi se zdajci spomnil svojega suhega grla.

»Kje te bodo pa nastavili? Kam te pošljejo?« vpraša, dasi sam zase ugiblje, kje ima Jera skrito pijačo, katero mora prinesiti vsak hip; zakaj po drugem ne iztika góri pod streho; takó je moral sklepati iz prejšnjega besedovanja.

»Tega še ne vem! Morda pridem v Ljubljano, morda v Gorico. Skoro se odloči!«

Starec novič zakašlja, a potem zopet vpraša:

»Koliko bodeš pa služil? Bode li za trud?«

»Ne vem, tudi tega ne vem,« zasmije se sin; »nekaj stotakov na leto, toliko, da se bode živelo!«

»Nekaj stotakov? No, prihranil bodeš pač kàj? Čemú si pa studiral? Čemú smo te pa dali v šolo?«

Okrog sinovih usten leže za trenutek zaničljiv posmeh; nehoté se spomni dvojbenih zaslug, katere ima oče gledé njegove izobrazbe.

Ali okó mu pohití preko umazane sobe čez razpokano peč, in glej, tam gôri leží kup cunj in raztrganih odej, in zazdí se mu, kakor da je život v njih. Dà, tam je čepela stara mati Barba in ta mu je pravila, da je prav tam in dolgo pred njo tudi že čepela stara — prastara babica, in ta in óna — obe sta vsaka v svoji dóbi noč in dan, leto za letom, dokler jima je bil odmerjen óni prostor za čelešnikom, pletli belo slamo v kite, za zaslužek dveh treh krajcarjev na dan; in ta stara mati Barba mu je otroku, mlademu dijaku, tudi vedno pripovedovala, naj se le kàj učí, da bode kàj, da si kàj prisluži, prihrani, da bode kdàj pomagal domačinom, materi in očetu, zlasti pa — gruntu, na katerem se je porodil!

Te misli bliskoma hité mlademu možu po glavi.

»Grunta, starega grunta, pač ne bomo več mogli nazaj kupovati!« reče po kratkem molku pod vtiskom naglega razmišljanja.

Kaçon je, sledeč sinovim očém, pogledal tja v kot na peči, na kup umazanih krp, in tudi njemu se je zazdelo, da čepí nekovo živo bitje tamkaj; toda on ni mislil na mater Barbo, ne, ona stara koščena, devetdesetletna babica je vstala pred njim, in ko je začul sinov odgovor: »Grunta — grunta ne bomo več kupovali« — zazvenelo mu je še nekaj drugega po ušesih; tisti strogi: »Béži — béži — ne dotikaj se me!«, s katerim ga je nekoč odpodila, ko ji je hotel pomagati s peči.

Stresne se in hoče nekaj odgovoriti; pa sam ne vé, kakó in kaj. V tem pa vstopi mati in prinese steklenico borovničevca in majhen kozarec ter oboje postavi pred sina.

»Truden si in žejen, Janez!« méni skrbno.

»Pa ta ni, da bi gasil žejo!« nasmehne se sin.

»Oh, dober je — dober! Le pokusi!« sili oče in natoči kozarec.

»Prej bi rajši malo vode!« reče Janez, in mati je že zunaj, da mu izpolni željo.

V tem izpije Kaçon poln kozarec žganja in ko ga iz nova napolni, prigovarja sinu: »Le daj, le daj, ta hasne zdravju! Povsod ne dobiš takó pristnega!«

Ko se mati vrne, ponudi sin tudi nji nekaj v popir zavitega.

»I, kaj pa je to?« vzklikne ženica vesela in vsa rdeča v zgubanem lici ter odvija popir. Bujno pisan, svilnat robec, v hribih takó priljubljen, razvije se pred njo.

»Oh, Janez! Kàj takega si mi prinesel? Ta je pa drag, drag!«

»Ni takó, kakor se vam zdí!« zasmee se sin.

»Tako v nedeljo pojdem v cerkev ž njim!« pravi mati in dene ta novi zaklad v skrinjo v izbi.

Nató sedé vsi trije v živahnem razgovoru do pozne noči. Za večerjo skuha mati najboljšo, kar vzmore: žgance in mleko, in sinu tekne jed kakor nekdanj, ko je še deček prignal živino s paše. Radost ga obhaja, spoznavšega, da sta ga oče in mati resnično vesela. Da seza oče v jednomer po borovničevci, to ga ne moti, celó mati Jera ne opazi tega. Govoré o vsem, kar se jim ravno nudi, največ o tem, kakó je zunaj po svetu, in Janez mora vse razkladati; vmes pa se vpletajo dogodki iz domačega kraja.

Stari Kačon je že nekoliko pijan in kreše in kreše, da bi užgal mokri konec svoje smodke; kàr mu šine nova misel v glavo.

»Pa — oženiš se venderle skoro, Janez — — dobro oženiš? To bi bilo nekaj!« deje počasi, zakaj jezik se mu že nekoliko zapleta.

»Kdo vé? Morda bode kaj takega!« nasmehne se sin, in tanko materino uho takoj zapazi, kakšna tiha radost zvení iz teh besed.

»Ali res, Janez?« vpraša veselo presenečena.

»Le potrpite! Jutri, jutri povem več! A za ženitev je pač še čas; saj sem še mlad, premlad; ampak — govorili bodemo pač o tem!«

»Je li bogata?« zajeca oče.

»Pústi ga vender!« razhudi se mati.

Sin očeta resno pogleda in reče mirno:

»Bogata ni!«

Starec se ves osupel ozrè vanj, a ne črhne ni besede, mati pa pobriše krušne drobtine v kraj na kupec ter še jedenkrat posvari možá:

»Pústi ga v miru; sam nama pové, kadar bode čas za to!«

In s tem je bil ta predmet končan.

Pozno je, ko ležejo spat. Oče, katerega je premagalo žganje, znanje se počasi v hlev, sinu pa priredí Kačonka ležišče v sobi takó dobro, kakor je vzmore; tamkaj utrujeni m'adi mož sladko zaspí; mati pa bdí še dolgo dolgo v sosedni izbi, sključeno sedeč na poležani slami, pregrnjeni s hodno rjuho, in izpušča debele lesene kroglice na molku skozi suhe prste.

Moliti ne more privajenih molitev, ampak iz vse duše vzdihuje:

»Sveta Mati božja, ohrani ga, izprósi mu vso srečo tega svetá!«

Sedaj in sedaj ji kane debela solza na koščene prste, toda v srci je srečna, neznano srečna! —

XIII.

»Hoj, hoj! Janez Kačon! Odkod si se pa ti vzal?« takó zakliče v vzprejemni sobi krašinskega župnišča mladi kapelan in stiska roko prijatelju.

Bilo je drugi dan po Janezevem prihodu; že zgodaj dopoldne se je odpravil z doma in se opravičil s tem, da ima važen posel v župnišči. Stara dva nista vpraševala več; oče je šel na njivo po zadnjo repo, mati pa je zrla za sinom, dokler ni izginil v dolini za strmim robom.

V župnišči je gospodoval začasno kapelan Peter, nekdanji Janezov dober prijatelj, in ta je sedaj takó odkrito-veselo pozdravil prišleca. Starejši je bil sicer od Kačona, ampak prejšnje mnogoletno občevanje je izbrisalo to razliko.

»Danes ostaneš tu, pri meni!« hití Peter; »mojo kapljico pokusiš, pa kàj drugega imam tudi, da ne porečeš, da smo mi prav zadnji na svetu!«

»Tega še nikdar nisem trdil!« nasmehne se Kačon.

»Oh, seveda, kar se tiče kapljice! Ampak sicer smo vam zadnji — mi kutarji — mračnjaki — vam razsvetljencem —« pošali se kapelan dobrovoljno.

»Ne bodi, ne bodi! Le daj, kar imaš! Pa stoj — najprej opraviva tisto, kar me je privedlo semkaj! Za Boga, saj nisem vedel, da si ti tukaj; tu v vasi sem šele začul to novico!«

»Česa pa želiš takó važnega? Oženil se vender še ne bodeš?« zakliče veseli gospod Peter.

»Ugenil si!«

»Ej — da bi te! Je li res?« zavzame se óni. »Pa morava kàr sestiti!«

Kačon potem duhovniku razloží vzroke svojega poseta. Profesorske izpite je dovršil in sedaj pričakuje sleharni dan, da ga imenujejo kam na gimnazijo tu dôli v slovenski domovini. Tukaj hoče prvo leto prebiti takó, potem se oženi; in prav ta ženitev, ali bolje, družinsko razmerje njegove neveste, napotilo ga je sedaj domov; sicer bi ga morda ne bilo. Ona sama o svoji rodbini ne vé mnogo; vzgojila jo je teta, katera jo je naposled tudi vzprejela za svoje dete; znano ji je le iz nekaterih tetinih opazek, da se je porodila tu v krašinski fari in da jo je mati še kot malo dete vzela s seboj, ko si je iskala službe po svetu. Mati je iz davna umrla, sorodniki menda tudi; rojstvenega lista ni imela nikdar, ampak jedino legitimacijo, da jo je teta pohčerala. Rodbinskega imena ni izpremenila, ker je imela teta prav tisto imé.

»Oh, počakaj, to skoro najdeva!« vzklikne kapelan in stopi k veliki omari po matrike. »Kakó ji je imé — kakov priimek?«

»Helena Logarjeva.«

»Logar — Logar — počakaj — to imé tukaj ni navadno; pa jaz sem še premalo časa tu, da bi poznal vse ljudi ali vse rodbine.«

V tem listka po imeniku, Janez pa zrè sanjavo predse, kakor bi gledal v megleni dalji ljubki obrazek svoje Helene.

»Stoj — tu je!« vzklikne duhovnik; »Logar v Zabukovji in pa še jeden Logar v Lisičji nad Korenom; dve rodbini; ali veš hišni priimek?«

»Ne, Heleni ni bil znan!«

»Tu sta Logar — Zabukovščak in pa Logar — po domače Lukec. Poglejmo v glavno knjigo.«

Sedaj pristopi tudi Janez in nekamo razburjen gleda na debele liste, katere prelaga duhovnik.

»Tu je Logar — Zabukovščak in vsa njegova rodbina; a — Helena, praviš? Helene ni med njimi. Poglejva ónega v Lisičji. Tu je! Logar, po domače Lukec, kočar v Lisičji poleg Korenega — umrl; žena Polona umrla; hči Helena umrla pred dveindvajsetimi leti v ljubljanski bólnici; a tu Helena — nezakonska hči prejšnje — ta še živi; koliko let šteje tvoja nevesta?«

»Štiriindvajset — menda!« deje Janez.

»To se ujema! Ta je! Druge ni v krašinski župniji!«

»Ta je — gotovo!« pritrди Janez; »pravila je, da je bila mati tudi Helena; vendar da je nezakonska, tega menda sama ne vé; sluti pa morda!«

»In kaj je sedaj, ako smem vprašati?«

»Guvernanta na Dunaji! Oh, ko bi jo ti poznal, Peter!«

»Škoda!« nasmeje se duhovnik v dobrovoljni šali, »pa morda jo vendar vidim še jedenkrat kot — ženo tvojo.«

Rekši hoče zapreti matriko.

»Stoj! Rojstveni list mi napravi! Nekaj moram vendarle prinesiti z doma!« pravi Janez.

Kapelan mu ustreže in dočim piše listino, hodi Janez nekamo vznemirjen po sobi.

Duhovnik vzpogleda.

»Čuj, Janez!« reče zdajci prav mladeniški lahkomiselnó; »predalček, kjer bodi očetovo imé, mora ostati prazen! Jaz bi dejal, da počakaš z rojstvenim listom do oklica. Nevesto utegne to-le neprijetno dirniti!«

»Pojdi, pojdi! Prepametna je! Predsodkov nima, kakor jih nimam jaz! Kdo bi vprašal po očetu — sam Bog zná, kje je in kdo je!«

Takó govoreč iz nova premeri sobo; potem pa reče naglo:

»I, če pa misliš — stoj! Pa pústi za sedaj! Časa je še dovolj — in ako me ona vpraša, povem ji ustno. Saj tudi domá lahko kàj pozvem o tem. Lukčeva, praviš, kàj ne — Lukčeva? Čudno, da tudi domá nikdar nisem čul tega imena! In tudi óne kočé ni več nad Korenom!«

»Vse se izpreminja!« deje duhovnik, »in vse takó naglo, da se komaj zavedamo izprememb.«

V tem zaprè knjigo v omaro, in prijatelja se lotita drugega razgovora.

Obed pri župnem upravitelji, dasi ne Bog zná, kaj, bil je vender boljši nego óni, s katerim je pričakovala sina skrbna Kačonka; tudi kapelanovo vino je bilo dobro in gotovo boljše nego óno, katero je mati, vsa zasopla, prinesla še predpoldne iz kompoljske krčme in za katero je žrtvovala malone zadnje krajcarje iz skrivnega predala v skrinji.

Solnce se je že pomikalo nizdolu, ko sta stara dva spoznala, da ne bode sina na skupno kosilo. Mati Jera spravi bokal vina pod ključ in prav takó skuhanó gnjat; gospodar ne zine besede, ampak je zadovoljen z drugimi jedmi, katerih je še vedno več na izbiro nego ob proščenji.

Zadnji žarki novemberskega solnca se plazijo ob strmih rebrih kompoljskega hriba, ko stopa mladi Kačon polagoma po peščeni stezi vkreber proti domu. Z daljne ljubljanske ravnine sém piše gorak jug, neprijeten in vlažen, obetajoč trajno deževje; pred sabo goni debelo, temnosivo plast oblakov, katerih senca leze podvojeno hitro preko gričev, brd in ravnin bliže in bliže. Kje je še oblak? Tam daleč navpično nad mengiškim poljem, a njegova senca je že tu in leze in hití čez dobrovo, nekoliko prej blestečo v rdečih žarkih zahajajočega solnca.

Janez nekoliko postojí in gleda z robú na zadnjem ovinku ta prizor. Tudi nanj vpliva prirodna izprememba. Prej še takó veselemu in zadovoljnemu zaradi prijetno prebitih uric v prijateljevi družbi, leže mu zdajci nekaj težkega na srcé, na prsi; teman oblak, ki prihaja bliže in bliže, porodí mu neznano mučno slutnjo; sname si klobuk z vroče glave, odpnè suknjo in globoko sopeč, govori predse:

»Ta jug, ta neprijetni jug!«

Počasi stopa dalje in že ugleda raztrgano sleme domače hiše in takoj potem mater, ki stojí na pragu in očito pazi in gleda, kdaj bi se vrnil. To mu zopet vdihne prejšnjo veselo voljo in mu pospeši korak.

»Mati, mati! Tudi Helena jo bode ljubila — svoje ni poznala, pa saj je morala biti njena prav taka!« To razmišljanje mu roji po glavi, ko pozdravlja mater.

»Zakaj mi niste povedali, da imate novega gospoda, novega kapelana?« deje ji, opravičujoč svojo pozno vrnitev. »Pri njem sem moral ostati!«

»V župnišči si bil, pri gospodu?« vzklikne Kačonka, in videti je, da bi to opravičilo vsako, tudi najvažnejšo zamudo. »Kaj se poznata z gospodom Petrom?«

Janez ji mora razložiti, kakó je prebil ta dan, in v tem znaša mati vse, kar je bilo namenjeno za opoldanski obed in kar je skrbno prihranila sinu.

Po večerji sedi trojica v živahnem razgovoru ob mizi, in stari Kačon silno zadovoljen zopet vleče ob dolgi smodki.

Koliko časa še ostane sin domá, tega doslej nihče ni vprašal: mati ne, ker se je bala tega vprašanja — najrajši bi imela Janeza domá, da bi mu le mogla s čim postrezati — oče pa ne, ker je videl in čutil, da imajo dnevi sinovega bivanja tudi zanj dôkaj prazničnega. Oba se bojita besede, katero še nekoč izusti: »Sedaj pa odidem!«

Bodoči profesor je nocoj časih nekoliko zamišljen; rad bi izprožil razgovor o predmetu, ki mu je sosebno danes na srci zaradi pozvedeb v župnišči; pa ne vé, kakó bi pričel.

Oče mu pride slučajno naproti s priljubljeno svojo opomnjo:

»Pa oženiti se moraš, Janez, dobro oženiti!«

»Zakaj ne?« nasmehne se sin; »že sinoči sem povedal nekaj takega!«

»Je li zala — gospodska?« reče mati, ki ob oglu mize sedeča plete široko slamnato kito.

»Gospodska je — sedaj! Toda gospodskega rodú menda ni! Pa dobro, da ste me opozorili, morda vesta vidva kaj več o nji in sosebno o nje materi?« pravi mladi mož nasmehoma.

»Midva?« vzklikneta oba radovedna in skoro presenečena.

Mati prestane pleti, oče pa vzame smodko iz ust.

»Dà, dà — ali kaj veste o Lukčevih, o neki Lukčevi Lenki?«

V hiši nastane molk, kakor bi bili vsi okameneli; samó stari mršavi maček prede na gorki peči.

(Konec prihodnjič.)

so pribegli, ko se je udal Bihać, zadnji poborniki krajiške slobode pod vodjami Hadži Hasanom Salkičem, Ahmedom Mušičem in Ibrahimom Medinelijo. Bilo je tukaj zlasti mnogo krajišnikov iz Kladuše, Todrova, Bužima, Jezerskega, Stene in Peči, a med njimi tudi do tristo nizamov (turške vojske). Vstaši so mislili napasti Cazin ter prisiliti ondotne prebivalce, da se združijo ž njimi. Avstrijska vojska je imela dosti muke, in mnogo krvi se je prelilo na obeh stranéh, predno so bili vstaši po soteskah in hribih okolo Peči premagani, dné 6. in 7. oktobra leta 1878. Vsako ped zemlje so branili nenavadno hrabro, sosebno pa še Kladušani, ki so vztrajali najdlje. Pravijo, da je bilo v Kladuši samó šest braniteljev, pa so ostali vendar 14 dnij v trdnjavi, dokler se niso naši približali; tedaj šele so ostavili grad. Prav takó so v Pečih razobesili belo zastavo šele tedaj, ko je prišla avstrijska vojska že pred trdnjavo samo. Te poslednje borbe najbolj označujejo, kakó strašne so morale biti vojske v ónih časih, ko so bili Turki še gospodarji na vsem balkanskem polotoku in so objestno neprestano napadali sosedne kristjane!

Očetov greh.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

(Konec.)

Nekaj trenutkov traja ta tišina v sobi, da je le tem glasneje čuti piš in tuljenje južnega vetra ob hišnih oglih. Materi so pale roke s kito vred na mizo, in trda in bela v lice kakor marmornat kip zrè svojega možá; nekaj nečuvnega, groznega ji sili v možgane, in pogled, katerega upira v Kačona, ni očitajoč, ampak brezupen in le proseč, milo proseč rešitve, pomoči.

Kačon pa položí pest, v kateri se mu trese med prsti dolga, komaj užgana smodka, trdo in mahoma na mizo. Sam se skoro zlekne nazaj na steno, in iz pepelnobarvenega lica mu vzplamtí pogled, srepó uprt na sina.

•Lukčeva — praviš?« reče za nekoliko trenutkov medlo in hripavo.

Sin niti ne zapazi te nenadejane silne izpremembe, katero je povzročilo njega vprašanje; sam ne vé, kakó bi očetu in materi lepše in ugodneje razložil svojo namero, in zato se ves v zadregi igra s krušnimi drobtinicami ter ponoví sedaj, ne da bi se ozrl:

»Tu nekje je bila nekoč Lukčeva koč, menda tam gôri med Lisičjem in Korenom; in nekova Lenka je bila tu domá — Lukčeva Lenka, ki je pred dveindvajsetimi leti umrla v Ljubljani, v bólnici — zato jaz ničesar ne pomnim — in ta je imela hčer — nezakonsko hčer — Lenčika ji je tudi imé — in ta hči je sedaj učiteljica — gospodičina — na Dunaji — in to deklico —«

»Ka-á-aj?« zajeca Kačon, mati pa sklene roke nad prsimi, ki se ji krčevito dvigajo.

»To gospodičino — bodem vzel!« izusti sin naglo in veselo, kakor bi se bil zdajci iznebil težkega bremena.

»Ej — o — jej!« zatuli Kačon in pomete s pestjó po mizi, da sune napolnjeni kozarec vina sredi sobe, kjer se razdrobí na kosce. Glava mu pade nazaj na desko pod oknom, Jera plane kvišku k možu in ga stresne za rame:

»Kaj ti je? Saj si prisegel — pa reci, da ni res!« Glas ji je takó brezupen in proseč kakor pogled.

Student gleda zavzet in prestrašen ta prizor.

»Kaj je? Kaj se je zgodilo?« vzklikne na ves glas.

Kačon se vzravná ob mizi; videti je, da mu je treba vse duševne in telesne močí. Lice mu nima nobene barve več, in glas mu je hripav, jezik se zapleta:

»Ne, Janez — te — te — ne — bodeš jemal!« zajeca polglasno, dočim omahne žena za korak nazaj.

»Ne? Zakaj ne?« vpraša sin, dasi iz prva prestrašen, a vender skoro obradoščen, ker se mu zdí očetov upor takó smešen, da bi ga skoro rad del na rovaš navidezne pijanosti.

»Zató — zató ne — ker je — moja — hči! In ti — ti si moj — sin!«

V tem zopet omahne na klop.

»Oče! Oče! To ni res!« zakričí sin in plane pred starca. »Ali se vam sanja? Kàj ste pijani?«

»Lažeš, Janez! Ni res! Saj si prisegel, da ni bila tvoja!« zastoče mati; »tedaj si storil resnico, sedaj pa lažeš!«

»Prisegel? Čemú prisegel?« vpraša sin kakor v sanjah, pa osorno, in skoro zapovedujé.

»Zató, ker ga je tožila ona — Lukčeva — za otroka, za to Lenčiko ga je tožila, in on je moral storiti resnico! In storil jo je, pošteno storil! Pa reci, Janez, reci vendar, da je takó!«

Mati proseč dvigne roke, in malone takisto bi jih dvignil tudi sin, da se ne opira ob mizo, ker bi sicer padel. Vrtí se mu v glavi.

»Recite, oče, izgovorite!« bruhne iz sebe.

Starec se zopet vzdrami; sedaj je bilo zaman — lagati ne more več! Toliko, oh, toliko let je nosil tega groznega črva v prsih, v srci — sedaj je prilika, da se ga iznebí! Bodi, kar hoče, pogini vse: mati, sin, hiša in on sam! Iz ust mora ta beseda, na beli dan, da začujejo, da zvedó drugi, kaj je storil! S tem pač umorí tisto skrivno, vedno živo, nikdar mirno bitje, ki tičí v njem izza ónega svetega večera, ko je poklical Bogá na pričo za laž, za grozno svojo laž!

»Svoje ga otroka se boj, ne tujega!« rekel mu je tedaj sodnik — in sedaj se mu bliža ta zavrženi, zatajeni otrok!

»Bežita!« zarohní na glas in si udari s pestmí po prsih. »Ni res, ni takó! Jaz nisem storil resnice! Krivo, krivo sem prisegel — ali čuješ, Jera? Krivo je bilo, in tisto dekletce je moj otrok!«

»Janez, pijan si!« zakliče mati.

»Res je, oče, pili ste preveč — vzdramite se!« ponoví sin za njo.

»Pijan? Hohoho! Nikdar še nisem bil takó trezen!« zavpije Kačon, in videti je, kakó dobro mu dé, ko le iz nova trga in ruje svojo izpoved iz srca. Sedaj se mu vrne tudi vsa prirodna moč, in trden in vzravnán stojí poleg mize, z levico se lahno opirajoč ob ogel, z desnico pa vedno bijoč ob svoje prsi.

»Oh, križani Jezus!« zakliče mati, sin pa omahne na klop.

»Pa nocoj — še nocoj grem k sodišču! Zapró naj me, kakor mi je tedaj pretil óni stari sodnik — zapró — tedaj bode menda — mir — tu notri.«

V tem se opoteče proti vratom.

Student skoči za njim.

»Kam hočete, oče? Treba ni tega! Kdo vas vpraša po tem? Niti jaz, niti ona — vaša hči —« Krepko potisne očeta od vrat, sam pa plane iz hiše, potegnivši duri za seboj. Zunaj, na planem, pred hlevom postojí nekoliko; razoglav je, lahko opravljen; ali kaj mu do tega, da tuli oster veter ob bregu? Kaj mu db tega, da mu padajo debele kaplje jesenskega hudournega dežja na potno čelo? Bliska se od juga sém, in zamolkel grom odmeva od hriba do hriba.

»Sestra! Sestra! Sestra!«

Takó mu šepetá jezik; sam pa se prijemlje za vročo glavo. In takó stopa naprej, po kolozovu ob bregu, iz prva počasi, a vedno hitreje, brez namena, brez zavesti . . .

Na ovinku, kjer se zasučé pot vkreber proti Korenu, mahoma postojí. V blisku se posveti pred njim prostrani breg pod vasjó in spodaj gosto zarasla strmina Lepega hriba.

»Tu gôri je bila óna kočá — spominjam se je — tu gôri! A sedaj je ni več! In nje — Helene — tudi ni več — nič več zame!«

Udari se po prsih kakor nekoliko prej njega oče in vzklikne zamolklo bolestno. Nató plane po strmém bregu nizdolu v goščo, ki rase ob razvalini nekdanjega paganskega gradú. Skozi rakitovje in trnje sili dalje, ne meneč se, da ima hkrati lice krvavo, roke ranjene, obleko raztrgano.

»Sestra, sestra, sestra!«

Takó mu tuli vihar na uhó, in vsak udarec srca mu obnoví to misel in mu sili ta sikajoči vzklik na jezik. Ko bi bil rešitelj blizu — poleg njega, da bi ga dvignil le za nekoliko trenutkov iz tega vrtinca! Ali ni ga — kje bi se vzel v tej samoti?

Sedaj stopi na plan, med skale, med ostanke mogočnega gradišča, tja kjer sta se nekđaj v dóbi prve zlate in potem v dóbi druge pregrešne ljubezni sešla oče in Lenka.

Kaj ga je privedlo semkaj?

Tega ne vé, ampak med skalami sili dalje proti prepadu, nad katerim je tudi nekđaj v usodni uri stala nekoliko trenutkov mati njegove ljubice — ljubica njegovega očeta.

In ko dreví in pleza takó s skale na skalo, šine mu druga misel v glavo, hipoma, tudi kakor blisek, ki sedaj in sedaj razsvetlí gorovje:

»Kdo je kriv tega? Oče?«

Postojí. Kakor sèn iz mladih let, takó mu sili počasi na jezik rek, katerega se je bil učil davno, davno:

»Jaz sem gospod, tvoj Bog, goreč Bog, ki pokorim krivico očetov na otrocih do tretjega in četrtega rodú — —«

»Sestra — sestra! Dà, takó je, takó je moralo priti — a jaz — jaz nisem kriv!«

Višnjevo-rumen blisek mu razsvetlí prepad, nad katerim stojí, in grozen grom zabobní po dolgi dolini.

»Dà, Bog govórí — Bog pokorí!« šepne mladenič, in dušo njegovo obide bohotno, slastno čustvo, kakor ga ima indijski fanatik, ki se vrže pod sveti voz, da mu razdrobí kostí.

»Sestra — Lenčika!« zakliče na glas, razpnè roke in se vrže z viška naprej v zrak — v prepad.

Ko se poleže zadnji odmev groma onkraj Limbarske gore, rožljá in hreščí le še nekoliko peska in kamenja v globino po rovih in drčah med skalovjem — za truplom, ki ga je ravnokar zdrsnilo za seboj . . .

XIV.

Kačonovine ni več.

Mati Jera je umrla; zadnjih grozних udarcev ni prebolela. Kačon pa je hodil dolgo dolgo k sodišču ter prosil in terjál kazni svoji krivi prisegi; vest mu ni dala mirú! Toda v sodnih spisih je bilo zapisano, da ni povoda preiskavi, ker se njegova kriva prisega ne dá več do-gnati; nikogar ni več na svetu, ki bi potrdil njega samoovadbo, njegovo krivico, in njemu samemu sodišče ne smé verjeti. In najsi je bilo vse kdáj res, zastarelo je sedaj gledé kazni. Končno je bila po-svetna pravica mnenja, da Kačon ni pri pravi pameti.

Posestvo, oziroma ostanke nekdanje Kačonovine, prodali so mu krčmarji, pri katerih je popival; sam pa je prišel v občinsko oskrb, in deli so ga »na umare«. Kdor vé, kaj je to, tudi zná, da je ni lahko pod solncem hujše časne kazni, nego je občinska oskrb »na umarah«.

Dokler je hodil ali mogel hoditi, bilo je še; toda ko so mu zdajci od kapí odpovedale noge, metal ga je sosed sosedu iz hleva v hlev, s pôda na pod ali pa izpod kapa pod kap; tu jeden dan, tam pri imovitejšem dva, tri — na slami ali v listji — nikdar preoblečen, nikdar umit — za hrano, kar je ostajalo drugim — malokdaj kje dobra, usmiljena duša — takó je živel sedaj zadnji gospodar nekdanj mogočne Kačonovine.

In takov leží gorkega jesenskega dné v listnjaku Jurétovega hleva, raztrgan, umazan, bolj podoben kupu gnojá nego človeškemu bitju. Domači pastir stoji z vilami v roki rohneč pred njim: »No, počakaj, mrcina, da te preobrnem!«

Takó kričeč potisne gnojne vile pod Kačonov hrbet in prevalí možá na drugo stran; potem vrže dvakrat, trikrat kupe suhega listja na ležišče in takisto z vilami preobrne berača nazaj na njega novo napravljeno posteljo. Kačon je že vaje takemu ravnanju ter le stoče, ker ga bolé vse kosti.

Kar vstopita dve osebi: domači župnik, gospod Peter, ki je sedaj tu stalno nameščen, in za njim gospodsko opravljena gospá.

»Tu je!« reče župnik nemški in potihoma.

»Oh — Bog, moj Bog!« zaihti ona in omahne nazaj proti vratom. Potem seže v žep, stopi k beraču in mu potisne nekaj denarja v roke.

»A-a-a!« zavzame se Kačon; »hvala, hvala!«

Gospá in župnik sta že odšla, in Kačon kakor v sanjah pregleduje in stiska ónadva bankovca, ki sta mu ravnokar pala v roko.

Župnik pride tistega dné iz nova k Jurétu, in tedaj leži Kačon že v snažni postelji na mali kašti, ki so jo bili naglo izpraznili ter priredili v dôkaj prijazni sobici. Dozdeva se mu še vedno, da sanja; dobro mu je, samó žejen je, pil bi rad, pil vino ali še rajši žganje; tega pa nima.

Ko vstopi župnik, tedaj mu berač tudi takoj razodene svojo željo.

»Malo žganja, samó malo!«

»Dajte mu ga požirek; pa ne več!« velí gospod Peter.

Potem sta samá v sobi.

»Gospod, gospod, kdo mi je preskrbel to dobroto?« zaječí Kačon.

»Ona gospá, ki je bila danes tukaj.«

»Gospá? Odkod pa je? Čegava je?«

Gospod Peter nekoliko pomišlja, potem deje resno:

»To je sedaj žena bogatega možá; na Dunaji živí; pa njeno mater si mordo poznal?«

»Mater?«

»Dà, dà, nje mati je bila domá tam gôri pod Korenom: Lukčeva Lenka!« — Kačonovi živci so že pretopi, da bi tudi najsilnejši dogodek kàj vplival nanje. Ko bi udarila strela poleg njega, toliko bi se zmenil zanjo kakor za vile, s katerimi ga preobračajo na njega ležiščih.

Ali nekoliko se venderle vzdrami.

»Lenka, Lenka!« zajeca potihoma, in bridke solze mu zalijó očí.

Teden pozneje je umrl; dobra postelja in boljša hrana nista več ugajali njegovemu životu! —

